

3312

సామ్యం

భౌతిక సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

ప్రచురణకు సంపాదకులు : విద్యాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 17

రాజమహేంద్రవరము 16-2-1994, 1-3-1994

సంచికలు 34, 35

— ఈ సంచికలో రచయితలు —

1994
4-3-94

- 1) డా॥ కో, జయశీరాజు
- 2) శ్రీ జయలక్ష్మి, బి. జయమహేశ్వర శర్మ
- 3) డా॥ భానుప్రసాద్
- 4) డా॥ ఎస్.సిం. భాస్
- 5) శ్రీ దేవరకొండ వెంకటేశ్వరరావు
- 6) శ్రీ కామేశ్వర శర్మ
- 7) డా॥ వివేకానంద ప్రసాదరావు
- 8) శ్రీ మల్లికార్జున శర్మ
- 9) శ్రీ M. శ్రీ
- 10) శ్రీ సీతపాటి బాబు శర్మ

1992
4-3-94

1, 16 పేజీలలో ప్రచురింపబడును.

సంవత్సర చందా రు. 20-00

6 మాసములకు రు. 12-00

విడి ప్రతి రు. 2-00

— సకాలంలో చందా పంపి సహకరించండి —

స మా లో చ న

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

వ్యవస్థాపక సంపాదకులు : విద్యాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

తెలుగు సాహిత్యం

దళిత జనోద్ధరణ - సంస్కరణ దృక్పథం

భా॥

జయజీవికరాజా ఎం.ఎ.. పి.హెచ్.డి

ప్రాచీన భారతీయ సామాజికవ్యవస్థ వర్ణవ్యవస్థపై ఆధారపడి ఉండేది ఈ వ్యవస్థ ప్రారంభములో వివిధ వ్యక్తుల మధ్య వివిధాలైన పనుల విభజనం ఏర్పడినప్పటికిని కాలక్రమంలో వాడుక వర్ణవ్యవస్థ కర్మ పద్ధతానికి జన్మ సిద్ధమై సమాజం యొక్క మునుగదకు ప్రతిబింబకమైంది మానవ ప్రవృత్తులలోని నైజం కాబట్టిగా వర్ణ సాంకేయిక మేర్పడి వివిధ వర్ణాలేర్పడ్డాయి. ఇట్లే ర్పడిన వర్ణాలవారికి, పై వర్ణాల వారికి సామాజిక విభవంలో, ఆచార వ్యవహారాలలో భేదాలేర్పడి, వారిమధ్య అంతరాలు పెరిగాయి. ఈ అంతరాల కారణంగానే విద్యా, వైజ్ఞానిక ఆర్థిక రంగాలలో ప్రగతి అగ్ర వర్ణాల వారికే చెందడంతో ప్రజలంగా తక్కిన వర్ణాలవారు దళితులైరి. వీరికి సమాజం

లో పేదరికంగా ప్రవర్తించే పరిస్థితి కూడ కొరవడింది. కొన్ని వర్ణాలవారు ఆర్థిక దిలం. రెడ్డితో, వెండు జాతుల ఆధికార దిలంతో పై వర్ణాలవారి కూటమిలోనికి ఎగత్రాక గల్గిననూ తక్కిన వాచానగా ఆర్థికంగా వెనుకబడినవారు సమాజంలో చిన్నచూపుకు గురయ్యారు. దీని వల్ల సమాజంలోని పరివర్తనల మధ్య సామరస్యం, సహజగాహన లోపించి దిలం తులదె రాజ్యం అనే రీతిగా తయారయింది. ఇట్టిస్థితిలో కొందరు మహనీయులు మానవతా దృక్పథంతో సంఘ సంస్కరణాని కుద్యమించారు.

18 వ శతాబ్దంలో వంగదేశమున రాజారామమోహన రాయలు మానవోద్యమాన్ని మహోదృష్టికి తీసుకెళ్ళాడు. ఈ ఉద్యమ ద్వజాన్ని తెలుగునాట మొట్టమొదట 19 వ శతాబ్ది చివరి భాగం

లో వీరేశలింగం పంతులుగారందుకొన్నారు. వీరు సంఘసంస్కరణ కార్యాలు నిర్వహించుచున్న కాలంలోనే వర్ణవ్యవస్థాని రసనము, సంఘ వ్యవస్థా విరసనములు ప్రారంభమయ్యాయి. సంఘవ్యవస్థలో వర్ణవ్యవస్థ ఒక ప్రవానాంగం. కొందరు సంఘ వ్యవస్థను నిరసింపగా, మరికొందరు వర్ణవ్యవస్థను విరసించారు. ఈ రెండినూ మానవోద్యమ లక్షణాలే మానవోద్యమ రెండవతరంలో గాంధీజీ నవోదయ సిద్ధాంతాలు దహుక ప్రచారాన్ని పొందాయి. ఇదే గాంధీయదృక్పథంగా చూపొందింది ఈ రెండింటివి దృష్టిలో పెట్టుకొని (మానవోద్యమ, గాంధీయదృక్పథం) అంధ్రకవి వకంసుల సంఘవ్యవస్థను, వర్ణవిభేదాలకు ఎదురు తిరిగి తమ తమ కవిత్వాలచే సమాజాన్ని ప్రభావితం చేసారు.

ప్రస్తుతాశంలో వర్ణవృత్తానికే నరన
నం చేస్తూచిత్ర జనోద్భవతై సాహిత్యా
న్ని సాధనంగా చేసుకొన్న వారినిగూర్చి
ప్రస్తావించ వలసి ఉంది. ఇందు ముఖ్య
ముగా 'పేరొ - నదగి - వారు' గురజాడ,
జాషుని, ఉన్నవ, పింగళి, కాటూర్లు,
కొండూరువీరరాఘవాచార్యులు మున్నగు
వారు. వీరి రచనల నుండి చిత్ర జనో
ద్భవతై వీరు చేసిన కృషిని పరిశీలించ
వలసి ఉంది.

ప్రాచీన భారతీయ సంప్రదాయంలో
దిగవల్పన్నీచానింటో కుల ప్రసక్తిలేద
న్నది స్పష్టమే. భారతంలోని చర్మ
వ్యాధిని చిత్ర, రామానుజుల వైష్ణవ
మత ప్రచారంలోని సంబంధము పల్నా
టి చాపూరు, వాల్మీకికి బసవపురాణం
లోని శివభక్తుల చరిత్రలందుకు విదర్శ
నాలు. కాని వర్ణవృత్తనను సాంఘిక
చైతన్య దృష్టితో విరచించారు. 19వ
శతాబ్దంలోనే జరిగింది. నవ్యకవులు వర్ణ
వృత్తనకు ఎదురు తిరిగి తన కావ్యాల
రూపంలో ఉద్యమించారు.

గురజాడ వారి రచనలో దేశభక్తి
ఎంతపాలో సంస్కరణాభిలాష కూడ
అంతేపాలు. వారు సామాజిక సంస్కర
ణంలో భాగంగా వర్ణవృత్తనను కూడ
విరచించారు. కులవర్ణన గుణమున్న
అనే తన అభిప్రాయాని కనుగొనగా
'మారిత'ను కావ్యనామకంగా స్వీకరించి
"లవణరాజకం" అను అంధకావ్యాన్ని
రచించారు. ఇటువంటి కావ్యవస్తువును

స్వీకరించుట అంద్ర సాహిత్యానికి అదే
మొదలు. హరిజనులపై తన కన్న
దృష్టి నీ విధంగా వ్యక్తి పడిచారు.

'మరిన దేహాల మాల రనుచును
మరిన చిత్తుల కడిక కులముల
నెలవొసంగిన వర్ణధర్మమ దిక్క
దర్శించే'

"మంచి చెడ్డలు మనుజులందున
ఎంచి చూడగ రెండెరుములు
మంచి యన్నది మాలయైతే
మాలనే అగుదున"

వర్ణ భేదం కులాన్నిబట్టి గాక గుణా
న్ని బట్టి ఉండవలెనని ప్రతిపాదించి
ప్రాచీన వర్ణవృత్తనను మొట్ట మొట్టి
సారిగా తిరిగిచూడవలసివచ్చినది. నాటి హరి
జన సమాఖ్యకు, అప్పు శిశుల సమస్యకు
కావ్యరూపాన్ని కల్పించిందీవీరే, గాంధీజీహరి
జనోద్యమాన్ని ప్రారంభించక ముందే
గురజాడవారి ఈ ప్రయత్నాన్ని గమనిం
చవలసి ఉంది

జాషునివారు వర్ణ వ్యవస్థలను సం
ఘంలో జరుగుతున్న అన్యాయాలను
విమర్శిస్తూ కడజాల వాని తలమీద పులి
మీస ఉరదను గగన గుగ కూక కడిగి
కరుణించ లేదని తన "గచ్చిలం"
కావ్యంలో ఆశ్చర్యించారు. సామాజిక
వ్యవస్థలోని హెచ్చుతగ్గులకు మూలం
అర్చిత వ్యవస్థేనని గ్రహించి, గచ్చిలం
వారి అర్చిత స్థితికి ఆయువు పట్టు కడజాల

వారికన్నజేనని కావాలికి జరుగుతున్న
అన్యాయాలను ఎట్టిందుకొనే వాడే లేదని
వారు బాధపడిరి.

'హరిజన్కుల కుంబు లేనివారు
సత్యరమ పండి పులకింప నల

యించు

వాడు చెప్పుటగొడ్డి ప్రపంచమునకు
లోకనముఁ బెట్టువానికి నమస్కరించు'

నాతన దృష్టినుపురి విడికినపాలు
పేదకు (అంటరానివానికి) అభివేషిని,
అతని గారిసోపాననే కాల్చుచుగల
ప్రేమపాదగదాజా తనకిది నశ్చోదిని
వర్ణవృత్తనను తిరిగిచూచు మహావీర్య
వలన సమాజంలో కడజాల వారికింకరిగిన
దృఢికి వీరి గచ్చిలం' చర్చణం
వెంటిది

తరువాత పేర్కొన దగినవారుఉన్నవ
ల, జాషుని, యశుగారు. వీరి 'మాలపల్లి'
నవల సమాచార సామాజిక అర్థం
వల్లనది నాటి సమాజంలో వర్ణవృత్త
ధర్మాలు, సాంఘికాచార వ్యవస్థలు, మత
విశ్వాసాలు మొదలగున్న వ్యవస్థలు
కిదిలాపై పునర్నిర్మాణాన్ని పేక్షించు
చున్న సందర్భంలో వ్రాసిన వారు
"మాలపల్లి" నవలద్వారా సమాజసంస్క
రణానికి సంకల్పించి నవజీవన నిర్మా
ణానికి సోపాన్ని కట్టారు. సాంఘిక సం
స్కరణానికి ఒక మాలపల్లిను కార్య
క్షేత్రంగా స్వీకరించి, అందరి హరిజను
లనే ఆశ్చర్యరణ కుద్యమింప జేసి హరి

జనోద్ధరణ విధానాన్ని సోదాహరణంగా
ఓరూపించిన నవల ఇది. వాస్తవికత
ప్రదానకారణం అర్థిక పరిస్థితి అనేవాస్తవ
వాన్ని గ్రహించి దానిని మెరుగుపరచ
టానికి జరిపిన ప్రయత్నమే ఈ నవలా
రచనలోని ముఖ్యోద్దేశ్యం. సంఘం
యొక్క సర్వతోముఖవికాసమే ఆజాతి
వికాసంగా. దేశవికాసంగా భావించాల్సి
ఉంటుందని ఉన్నపవరభిప్రాయపట్టు
గా నవలా ప్రాసంగ్యంతో మూలదాసరి
అయిన రామదాసు జొన్నపైరు పంక
జూస్తూ, ఇవ్వేళ యెండ చట పటలాడు
తున్నది. ఈ పెద్దకి సగం కంకి గింజ
పోసుకుంటుంది. వెళ్ళక చిక్కిన బామా
బోడూ గూడా పండితేనే గాని పోలివుం
డదు. ముందు ఎక్కిపచ్చిన యే పది
కర్రలో పండితే యేమి ప్రయోజనం
అందరూ బాగుండేనే బాగు అన్నమాట
ల్లో వ్యర్థమౌతుంది. అట్టి మార్గా
లను గూర్చి అజ్ఞానాదాయ అభివ్రా
యం కథనాయకడై న సంగతి అలాగా
వాండ్లకు అన్నం దొరికేమాట్లాం చూపించి,
సాంఘిక హక్కులు ఇచ్చినా ప్రయోజన
కారులుగావు అవి నిలుపుకునే శక్తి
కూడా వారి కుండదు అన్న వాళ్ళలో
స్పష్టమౌతుంది. రేపం హరిజనులకు
దేవాలయ ప్రవేశాన్ని కల్పించడంవల్ల
నో, సహపంక్తి బోజనాలు చేయడం
వల్లనో, వారి ఆర్థికస్థితి బాగుపడిదు.
కాబట్టి అవి హరిజనోద్ధరణకు నిజమైన
సాధనాలు కావు. అన్న సత్యాన్ని
గ్రహించిన ఉన్నవ వారు కథామాపంగా
పంచముల అర్థిస్థితి బాగుపడే సాధనా
లను ప్రదర్శించడమే ఈ నవలకు లక్ష్యం

గా పెట్టుకొన్నారు. తద్వారా సాంఘిక
సంస్కరణ జరగాలని వారి అభిప్రాయం.

తరువాత పేర్కొనవలసిన వారు
కాటూరి వేంకటేశ్వరరావుగారు నీరి
'గుడిగంటలు' ఐందరావ్యం హరిజనుల
ముత్త కంఠముల నుండి వెలువడిన
వేదాంతవ్యవహార శ్చరూపం. ఇందు కవి
హరిజనుల పక్షం దైవాన్ని ప్రశ్నిం
చును. ఏ బూరలు ఆవులను గాచి షీర
ములు పిడికి మికిర్పించుచూ, తాను సం
దించిన దాన్యాన్ని నీ గరిసెలలో నిం
పుచూ ముప్పొద్దున విన్నర్పించునో అట్టి
వాకి మోము చూపవేమని వేంకటేశు
నికి విన్నవించును. హరిజనుల దైవ
భక్తి నీ పదంగా పేర్కొన్నారు.

'తిన్నావో పన్నులేయున్నావో,

ముప్పొద్దు

గురువదెట్టును నీకు గడుపునిండ
కట్టెనో మైగొచి పెట్టెనో దువ్వలు
పెట్టెచ్చి నీకిచ్చు, దిలకు మొలకు
నీరాదెనో చూళి పారాదెనో, సుగంధి
నీరమ్ములార్చునో రేపుమాపు
ఎండెనో తులసెనో, ఎండవానలుసోక
కుండ నీకిడు గుట్టుగోపురములు
నేడుకామిగదా యితండుడిగమ్ము
సజవు, బొకనాడు, గోరిక దెలియ
వడుగు

వడుగు పచ్చిన గుడి చూరి గడియ దై చి
టారుచుంటివి కొండెక్కి గొప్పవారవు.
అపినాటి సాంఘిక సమస్య యగు

అన్యశ్శతను కావ్యపస్తువుగా ప్రికరించి
వీరు హరిజనోద్ధరణకు చేయూత
నిచ్చారు.

ఇట్లే పి.గలి కాటూర్లు రచించిన
'సౌందరనందము' కూడ గాంధీయ
దృక్పథంతో సంఘ సంస్కరణాన్ని
ద్వనింప జేసిన కావ్యం. ఇది హైల
దృష్టికి ప్రజలు కావ్యంవలె విప్పించినా
అంతరముగా దీనజనోద్ధరణ మిందు
ధ్వనిస్తుంది. ఉపదేశమనే ప్రకటనలో.

“నకనక లాను పొట్టకు నింత గంజియే
నొదమని నిరుపేద యమ్మలికయ
పేకి యెత్తిన మందు మాకు పథ్యము
పాన

మరయు వారలు లేనియనద మూర్ఖు
అత్తజర్జరి తాంగులై రణ జోడిచి
క్కజీ యేడ్చువారి యాహుతివమ్ము
పతివియోగం దేక సుత వియోగముజత
యై పొకు నిరాశుర్యురారి కూడు

అట్టి సంస్కారగు వికలాంగులెల్ల
నలుపు గగ్గో నేకమై జగతి. శోక
భీకర మహాంబు నిధియౌచు, విరతి లేక
యవలు చుండగఁ జెవిఁ మాలువా
బహార

“అకలి నెకతుఁగాయమున
మాంసాదులు

హరియించిపోవ శల్యములు మిగిలి
పొలునెత్తి పాలి, కన్నులగుంటలేర్పడి,
బోరయెండగ, బొజ్జబూరటిల్లఁ

బుడకకాకుల తోడ నడయాడు చల్లనఁ
బెరటిలోనికి నేగి బిడ్డిఁడవట
మంటి పెళ్ళలు దినుచుంట గడ్గొనియును
వందని వారింప వాకురాక

కుత్తుకన్ నల్లపూసయుఁ, గుండలోన
వడ్లగింజయుఁ, గనుల భాషములు లేక
కడుపు చుమ్ములు చుట్టఁగా నడచుచున్న
తల్లలం గంచవో నీవు తమ్ము గుట్టు

ఈ పద్యంలో సంఘంలోని దీనుల
యెడ కాదుజ్యాన్ని చూపి వారి సువర్ధిం
చడానికి ప్రయత్నించారనే ఉపదేశం
చేయబడింది. ఇట్లే సుందరీనందులు
నన్యసించిన వివిధ ఒక గుడిసెలోని
పేదరాలు ప్రసవించి ప్రియాల వీడగా
ఆ శిశువును ప్రేమతో సుందరీ నందులు
స్వీకరించినట్లుగ సహదర్శనరహితంను
ప్రకరణంలో చిత్రించబడింది. దీనిపై
గాంధీయ దృక్పథం యొక్క ప్రభావం
కలనవి చెప్పవచ్చు. సమాజంలో ఉపే
క్షించబడిన సోదరులయెడ సుహృద్భావం
కల్గియుండాలనేదే ఇందలి సందేశం.

వెంకట పార్వతీశ్వర కవులు 'పంచ
మాధి వందనము'లో

'మమత తప్పిన యాతడు మారగాక
మాట తప్పిన యాతడు మారగాక
ఆస్నేమునుఁ బున్నె మెలుగు

యట్టిమారి
మాయోఁ దేవుమెడఁ బూజమాణగాక'
అని ఆస్పృశ్యతా వినాశకై గళమెత్త
రు. బ్రహ్మభట్ల పట్టాభిర్యుగారు

"లలు మారిలా! భరత మాతృగళవ
చిరత్న రత్ననం
లాలిత మారి! లాండ్ర మహిళా కచ
కల్పిత నవ్యమల్లకా
మారి, లసార్య వంతతి విమాన
శిరోగ్రం సత్పతాకి వీ
మారిలుగాని! పట్టి కనుమారిపు
మారిలుగారు కాఁలన్"

అని పంచమోద్ధరణకై గళమెత్తారు
పురిపందా ఆపులస్వామిగారు.

"గుడిలోన దైవమా ఆలింప వోయి
గుడిలోని దయ్య చూపైకి రావోయి
వీ పాద పూజకై వెదికి తెచ్చిన పూలు
వీ పాద సేవకై నింపి తెచ్చిన పీళ్లు
పనికి రావంటారు మైల పడెనంటారు
మారిమెట్టి నేల మారి ముట్టిన పీరు
మారి పాడిన పాట మారిలాడిన మాట
మైంపడెనంటారు పనికిరాదంటారు"

అని మారిలకున్న భక్తి తాత్పర్యాలను,
వానికి సమాజం చేసిన విరోధాలన్నీ
చిత్రించారు.

మానవత్వం ప్రధాన లక్ష్యంగా సం
ఘ సంస్కరణాన్ని సాహిత్య పరం
భానే గాక వైయక్తిక కార్యకర్త ద్వారా
చేయబావినట్టి కళాప్రవృత్తులు కొం
డూరు వీరరాఘవాచార్యులుగారు "మా
జంలోని కుల మతాచార సంచలనభారతీ న
అనేకదెలుగులను ఎత్తిపూట 'మిత్ర
సాహస' అను ఒక శతక సంకలనాన్ని
రచించారు. వీరు భారతీయమైన ఆధ్యా

త్మికతత్వాన్ని సమర్థిస్తూనే ప్రగతి నిరో
ధకాలైన. మతపరమైన, వర్ణపరమైన
దురాచారాలను నిరసించారు.

'తోసి వేయదొసఁగె తొంటి

యాచారముల్

క్రొత్తపుంత మేలు గూడ్చుచుడు
తాత దిన్న బొచ్చె తర

తరాయింతుమా !

విశ్వహిత చరిత్ర, వినరమిత్ర!"

అని గుణములేని ఆచారమునే పట్టుకొని
ప్రేలాడేకంటే మేలైన క్రొత్తమార్గం
తొక్కింది. తప్పుకాదని అచివాదు
వ్వారు. కూడు గుడ్డ కొంప లేక ఆలము
టించే వారి పట్టించుకోకుండా చేపుని
గుడ్డు పట్టేవారి ప్రయత్నాన్ని ఎండ
గట్టారు.

కుల విభేదముల పేర చీలియున్న
ఈ జాతిభేదభావం మరచి విశ్వజను
లొక్కటనెడి భావ కు వచ్చినపుడే సవ
యుగోదయం కలుగుతుందని వీరు వదో
దించారు

కుల విభేద మెప్పుడు కూలునో;

ఈజాతి

భేదవాద మెప్పుడు ప్రిడిలి విశ్వ

జనము లొక్కటనెడి జ్ఞానంబు

కలుగునో

నవయుగోదయంబు నాడె మిత్ర!

అంటారు,

దేశసౌభాగాన్ని తీర్చడంలో పంచములు కూడ సమర్థులే, కాని వారు అగ్రజాతి వారి అడుగులకు నలిగి తెలివి తప్పినారు.

అగ్రజాతివారి అడుగుల తొక్కిళ్లు నలిగి తెలివి తప్పినారుగాక

దేశ భాగ్య గరిమ తీర్చి డిద్దిగతరెః
విశ్వహిత చరిత్ర, వినర, మిత్ర :

అన్యజాతి వారి అంజలించెడి వారు
స్వజాతి వానిని స్వీకరింప వెనుకట
చూర్ణత్వం తదా :

అన్యజాతి గురుత కంజరించెడు
వాడు

స్వీయజాతి వాని శిష్యుని గను
స్వీకరింప వెనుక, చిత్ర మీమూర్ఖత,
విశ్వహిత చరిత్ర, వినర, మిత్ర :

అని పంచములను దర్శించుట జాతీయ
లో నొకభాగమేనని పేర్కొన్నారు.
వీరు పంచముల విషయంలో నేకాక
మోహనాంగి నవలలో బిపిని సంప్ర
దాయాన్ని, లేపాక్షి నవలలో వేశ్యా
వృత్తిని నిరసించారు ఇదే సమాజంలో
అన్యంగా జీవితం గడుపుచున్న, తగిన
పరణం లేని క్షోభకావదులను గూర్చి
గ్రంథాలలో పేర్కొనుటయే కాక
స్వయంగా శిల్పకళాపరిషత్తు స్థాపించి
కళారాధనతోపాటు కళాకారులను కూడ
సేవించిన మహనీయుడు.

ఈవిధంగా వరుసగా కవులు సంఘ
సంస్కరణవాదీలాషతో హరిజనోద్ధరణ
ప్రవానలక్ష్యంగా తమ తమ కవిత్వా
లను వెలయించిన వారున్నారు. ఇది
సమాజం పట్ల వారు వహించిన భావ్య
తకు నిదర్శనం. దృష్టప్రకారమున కవి
సమాజంలో తానొకడై వర్తమానంలోంచి
భవిష్యత్తును దర్శించగల ఋషికుల్యుడై
నడుస్తున్న సమాజం కంటే ఒక అడుగు
ముందు తరాన్ని తన కవిత్వంలో
చూపించ గలిగిన నేర్పు కలవాడగు
చున్నాడు. సాహిత్యం యొక్క పరమ
ప్రయోజనం ఆనందమే ఆయినా కేవలం
ఆనందం కొరకే కలం పట్టినవారు కవుల
చరిత్రలో తక్కువ, ప్రతికళా తన కళా
రూపాన్ని పోషించుకుంటూ తద్వారా
సమాజానికి ఆనందాన్ని కలుగజేస్తూనే
ఒక సందేశాన్ని పుడం జాతీయ కళం
లోని ఆంతర్యం. అందునా కవిత్వకళ
సమాజంపై ఎక్కువ ప్రభావాన్ని చూ
పించగల శక్తి కలిగి కాబట్టి అతి ప్రాచీన
కాలం నుండి నేటివరకు సామాజికంగా
రావలసినమార్పుకొరకై కవిత్వాన్నే ఒక
సాధనంగా, ప్రదానసాధనంగా ఎంచుకోవ
డం జరిగింది, సామాజికంగా వచ్చిన అనేక
ఉద్బోధనలకు నేపథ్యంగా అనేక పితౄతా
దానా ఆపదాంతాలు ప్రకటితమై ప్రజల
గుండెల్లోకి చొచ్చుకెళ్ళేది కవిత్వాద్వారానే
అందుకు మన స్వాతంత్ర్యోద్యమమే
ప్రత్యక్ష నిదర్శనం. కందుకూరి వారు
వడిపిన సంస్కరణోద్యమం కూడ
ఇట్టిదే. ఈ విధంగా పరిశీలిస్తే కవి
సమాజ ప్రగతికి ప్రధానపాత్ర వహిస్తు

న్నాడని చెప్పవచ్చు. అందుకే కవికి
సిన్సియారిటీ కావాలంటున్నారు తిలక్
గారు సిన్సియారిటీ కవితా సూధరికి
సీమంతంలాటిదని కూడ వ్రాశుచున్నారు.
అటువంటి కవి మాటలే సమాజాన్ని
ఎక్కువ ప్రభావితం చేయగలవు. నేటి
సమాజంలో కవికి ఈ సిన్సియారిటీ,
కమిట్మెంట్ లు లేక పోవడంచేతనే
సమాజానికి నేతృత్వం వహించలేక
పోతున్నదేమో వనిపిస్తుంది.

1. ఆధునికాంధ్ర కవిత్వం సంప్రదాయములు, ప్రయోగములు.
2. గురజాడ ముత్యాల నరాయణ
3. చూలపల్లి
4. చూలపల్లి నవలపై ప్రభుత్వనిషేధాలు
5. గద్దెలము
6. గుడిగంటలు
7. సౌందర్యనందము
8. మిత్రసాహస్ర
9. ఆమృతం కుడిసిన రాత్రి

.....

* * *

డా॥ యమ్. సుబ్రహ్మణ్యం

ఎం. ఎ. పి. హెచ్. సి.

లెక్చరర్ ఇన్ తెలుగు

యస్. ఆర్. కాలేజీ

భీమవరం.

సాహితీ హిమవన గమన - శ్రీ విశ్వనాథ

— శ్రీ ఆయలాశర్వుల సమావేశాశ్వర శర్మ

ఆధునికాంధ్ర సాహిత్యములో అతి విశిష్టముగా గోచరించే ఏకైక వ్యక్తి శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు. తన అనంతమైన ప్రజ్ఞాపాటవంతో చాలాపు ఆరు దశాబ్దాలదాటు ఆంధ్రజాతి సామ్రాజ్యాన్ని అవిచ్ఛిన్నంగా పరిపాలించిన కవి సామ్రాజ్య విశ్వనాథగారు. ప్రాచీన సాహిత్యమున నన్నింటినీ చేపట్టమే గాకుండా శబ్దాంతరము, రసాంతరము చేసిన ప్రతిభాసంపన్నులు వారు. వారి వాఙ్మయసేవ బహు విస్తృతమైనది. కథానిక మొదలుకొని నవల వరకు గీతక మొదలుకొని మహాకావ్యం వరకు వారి కళా యుగి ప్రవహించినది. నాటికలు, విమర్శలు, పీఠికలు ఇత్యాదిగా శాబ్దిక గ్రంథములను సంస్కృతాంధ్రముల రచించి ప్రాచ్య పాశ్చాత్య విజ్ఞానాన్ని బాపాసనంబట్టిన ఆపర ఆగస్త్యులు వారు. భారతీయ వచిత్ర గార్హస్థ్య జీవితమున బాధ్యమైన రామాయణ కర్ణావ్యుజ్జ్వలించి నా నృషిః కురుతే కావ్యం అన్న అర్హత మునకు చెందిన ఋషితుల్యులైన మహాకవులలో విశ్వనాథ చిహ్ని వాడు. తన ఆహ్వానమైన అనన్యమైన సాహితీ సేవచే ప్రాచీన ఆధునికాంధ్రసాహిత్యంకు సంగమ స్థానమై నిలిచి తెలుగు

సాహితీ సీనును సుశోభితము. సుకంపన్నము చేసిన ద్రాహ్మీమయమూర్తులు విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారు.

వారికి ఆంధ్రదేశ మన్ననూ, ఆంధ్ర భాష యన్ననూ పంతయో ముక్కువ ఇరట జన్మించుట అదృష్టంగా భావిస్తారు. పూర్వాంధ్ర పై భవమంటే పరవశులై పోతారు. వారి ఆంధ్ర ప్రశస్తిలో ఆంధ్రత్వము మూర్తీ భవించిన వారుగా కనిపిస్తారు.

“ఇమ్ముగ గాకుళమ్ము మొదటివరకు గం
యాంధ్ర పూర్వా
జ్యమ్ముల పేరు చెప్పిన హృదయతర
మేలో చిహ్ని బోధా
ర్హమైన చిత్తవృత్తుల పురాణం బిద్ధయ
మేలి ఎన్న జ
న్యమ్ములు గాగ నీ తనువునన్ బ్రవ
హించునో సూంధర క్రిముల్
ఇది వివిపింతు నంచు మది నెంచెద
మితులకున్ గళవనా
ద్గీతము. లోచనాంతివిహారానుత
భాషనమున్ను స్పందనా
న్నద హృదయహృద నా వివిధాంత
చెబెడు, వన్ను పంపిగా

నెద పదలించుకొన్న దిది యెక్కడి
పూర్వజన్మపు వాసనో.

ఇత్యాది వ్యాసలు వారి ఆంధ్రాభిమానాన్ని చాటుతాయి. జాతీయ కవులలో జాతిరత్నం విశ్వనాథ. ఋతువృద్ధులలో వారు చేసిన వర్ణన కవికుల తిలకుడగు రాజవాసుని జ్ఞప్తికి తెచ్చును వారి షరత్కీర్తి శతీ పాశ్చాత్య రూపకమగు Eligy ఆచారముగా కేసికొని వ్రాయబడినది ఇందులో వా సతి వియోగ వ్యథ పరాక్రమము చెంది పాఠకుల హృదయాలను కదిలించ గేస్తుంది.

ఇవియే గాక వారు గిరికుమారని ప్రేమగీతాలు, రుక్మిణిరాణి, కుమార ద్యుదయము, శశిమాతము, బాగవత బాగీ రథి లాంటి అనంతానికి గ్రంథాలను వ్రాసినప్పటికీ వారికి మరింత కీర్తి ప్రతిష్ఠ తెచ్చిపెట్టినది “కిన్నెరసాని పాటలు” కవిగాడు భద్రాచల సుపయన ప్రసిద్ధుడు మున్ను కిన్నెరసాని వాసను చూడనబడు వారి మనోవికల్ప ముండి వెలువడిన గేయకావ్యమే కిన్నెరసాని పాటలు. తెలగింట అడవడచై న కిన్నెర సాని పాటి పత్యాన్ని, వాసగా మారుటను, కరుణలన ప్లావితం చేసాడు, వాసగా మారిన కిన్నెరసాని చూచి ఆమె భర్త.

“ఈవు రిసాక్కలి వనటను—
ఈవై తది ప్రవహించితి
నేను శిలాహృదయుండను—
పూనుదునే దుఃఖి వై తరి”

అని వాపోతాడు.

'కదలగా కదలగా కాంత కిన్నెర సాని
పదుపు కట్టిన లేళ్ళ కదుపులా
తోచింది
కదలు తెల్లని పూల నదివోలెకడిలింది
వదలు తెల్లని వ్రాచు పసుగులా
విరిసింది

జలదేవతల పెంట సాగి కిన్నెర సాని
తెలితారకల పెంట వెలునలా తోచింది
తలిరు పూవుల వెండె తాపిలా తోచింది
తెనుగు పాటలా పెంటలీపి తోచింది.

ఓ నాథా నిను వీడి వచ్చి -
ఓ రాజనిను వీడి వచ్చి
నా యొడల్ప మతమ్ము -
నానా జనులు కోర
మీ యేదపుం బతుకేల -
ఆంధ్రు వగచినదే -
ఆంధ్రులు కలినదీ'

ఈ విధంగా కిన్నెర నడకలు, స్వేచ్ఛ
ము, సంగీతము, దుఃఖాన్ని అత్యంత
హృద్యంగా గేయచ్ఛందస్సులో చిత్రీక
రించారు.

వారు చాచావుగా అరువది నవలలు
వ్రాసినప్పటికీ ప్రత్యేక విశ్వతనుకొంది
నవలాసాహితీ చరిత్రలో స్వచ్ఛతన
వారు జరుపుకొని అరుని మహేతిహాస
ముగా గుర్తింపు గొలిచిన పొందిన
ఏకైక నవల వేయిపదగ లొక్కటియే.
ఈనాటికూడ వేయిపదగలపై చర్చలు.

విమర్శలు వస్తున్నాయంటే దాని నజీవ
త్వాన్ని. సాక్షాత్తునతను అర్థం చేసి
కొనవచ్చును

భారతీయ సాంస్కృతి సర్వస్వమున
దగిన వేయిపదగలు విడిన్నమైన సాత్ర
లతో, విలక్షణమైన పట్టనలతో, వ్యాఖ్యా
నాలతో సాగుతూ విశ్వనాథ వారి బహు
ముఖ ప్రతిభాపాండిత్యములకు; అపార
మృదు విజ్ఞానమునకు దర్పణముగా కన
బడుతుంది. అనాటి సమకాలీన సమా
జాన్ని అంత గొప్పగా చిత్రించిన నవల
మరొకటి లేదనడములో ఆశ్చర్యము
లేదు. వేయి పుటలకు మించిన ఇంతటి
బృహత్ గ్రంథమును విశ్వనాథ వారు
28 రోజులలో వ్రాశారంటే ఎంతటివారి
నైనా అద్భుతమనిపించక మానదు. 1880
వే దశకము రాబోయే పర్యావరణ
భాస్రాన్ని గూర్చి చర్చించిన మొట్టమొ
దటి నవల కూడ వేయిపదగ లొక్క
టియే. ఇందులో తెలుగు

జీవన విధానము ప్రస్ఫుటముగా కనిపి
స్తాయి. అంగ్లేయుల పాలనా ప్రభావము
వలన భారతదేశ సామాజిక, సాంస్కృ
తిక మర్యాద రంగములలో సంభవించిన
పెనుచూపులు, సకలమోతున్న సనా
తన భారతీయ విలువలు ప్రముఖముగా
వర్ణించబడినవి. ధర్మారావు, గిరిక, పసి
రిక నదిలగు పాతలు, పాతకుల హృద
యాల్లో జీరస్థానంగా నిలిచిపోతాయి.
పసిరిక స్వాత్యువు, పాములు తలలను
సర్పేరాళ్ళకేసి కొట్టుకొని చనిపోవడము
లక్షణస్వామి మరణము మొదలగు సం
ఘటనలు మనల్ని కలచివేస్తాయి. లక్ష్యణ

యతీంద్రులలాంటి యోగిపుంగవులు
వేయిపదగలను చాచావు అరువది పర్యా
యములు చదివి విశ్వనాథ వారిని

'అల భక్తారక యజ్వప్రగ్గతలొకందె
నేటి స్వచ్ఛందతాకుల నాస్తిక్య నికృష్ట
వైఖరుల

విగ్గుల్ నుగు - పింపగా
తెలుగున్నేల జపించినట్టి శివతాతి"

అవి ప్రశంశించడం జరిగినది.

నవలలో వేయిపదగల తరువాత వారి
ఏకవీర అత్యంత ప్రజాదరణ పొంది
నది. మహాకవి భవభూతి స్ఫూర్తిపా
తానికి వ్యాఖ్యాన రూపంగాను, విధిచేసే
విచిత్రరీతిల కొక దర్పణంగాను వారి
నవలను వ్రాశారు. వచనగ్రంథమునకు
రావ్యత్వసిద్ధి లభింపజేసారీ గ్రంథములో
భారతీయ భాషల్నింటిలోనే మొట్టమొద
టిదిగా మహానిశేషణ ఈ నవలతోనే
ప్రారంభమయినది. అద్భుతమైన పాత్ర
చిత్రిక కథాచన విధానము, ఉపాత్ర
సంఘటనలు, భావస్ఫూర్త వర్ణనలలో
ఏకవీరను నవలారాజుగా మలిచారు.

విమర్శకుడిగా విశ్వనాథవారి ప్రతిభ
అనిత్య సామాన్యమైనది. దాని కట్టమంచి
రామలింగా రెడ్డిగారు తెలుగులో మొద
లగు జీవితాన్ని ప్రకాశించినప్పటికీ
వారు ప్రాచీనాంధ్ర సాహిత్యమును
సాక్షాత్త దృక్పథముతో అనుశీలన
చేశారు. కాని విశ్వనాథవారు ప్రాచ్య

పాశ్చాత్య దృక్పథముల రెండింటిని సమన్వయము చేసి దానికి బాకరీయ ఆత్మను జోడించట ద్వారా విమర్శనలో తనదైన ప్రత్యేక మార్గాన్ని సృష్టించి భావితరలకు మార్గదర్శకుడయినాడు. విశ్వనాథ కవిగా ఎంతటి వారో విమర్శకుడిగా కూడ అంతటివాడు. కావ్యసేవ "కవి సమ్రాట్"గా ఒకటైవు. 'విమర్శకుడవ్రత వర్తి'గా మరొకటైవు గుర్తింపబడినాడు. ఏ భాషలో నైనను ప్రవాసముగా సంస్కృతాంధ్ర భాషలయందు సర్వకావ్యముల నొకే దృష్టితో చూడరాదనియు, మహాకవులు రచించిన ప్రతి గ్రంథానికి ఒక ప్రత్యేకత ఉన్నదనియు, కావున ప్రతిగ్రంథాన్ని ఒక ప్రత్యేక దృక్పథముతో చూడవలెనన్న అవగాహన విశ్వనాథ విమర్శ చరిత్ర కలుగుతుంది నన్నయగారి ప్రసన్న కరితార్థయుక్తి, అల్లసాని వారి అర్థిక జిగివిగి, ఒకడు నాచన సోమన్న, కావ్యపరీక్షము, సాహిత్య సురభి, కావ్యానందము మొదలగునవి విమర్శకుడిగా వారి ప్రతిభకు పట్టిన వైజయంతికలు.

విశ్వనాథవారు సంస్కృతాంధ్రములలో శతాధిక గ్రంథాలు రచించి విశేష బ్యాతి న్నాచించినప్పటికి వారికి దేశీయ స్థాయిలో అత్యంత కీర్తిని, ఆదరణను సంపాదించి జాతీయకవిగా రూపొందించి భారతీయ సాహిత్యోన్నత జ్ఞానపీఠ బృహత్ పురస్కారమును. సంపాదించి పెట్టినది వారి 'శ్రీ మద్రామాయణ కల్పవృక్షము'.

వ్రాసిన రామచంద్రు కథ వ్రాసిత
పంచనిపించుకో పుట
యానము గాక కట్టు కథ
వై హికమా : పరమా:

అన్న తండ్రిగారి అక్షకు తన జీవుని పేడిన తోడుకాగా విశ్వేశ్వరార్విరముగా వెలువడిన అధునిక మహాకావ్యము రామాయణ కల్పవృక్షము. దానిని రీతి పండితులైన సుదీర్ఘ కాలము అతడొకప్పుడై వ్రాసిన కల్పవృక్షములో వారి ప్రతిభ సహస్రబలములతో, సకల సాహిత్యపులతో వెలసి భారతీయ సాహిత్యసీమను తేజోవంతము చేయుటకు కుద్రవించిన విమర్శనాపీఠంగా దీనిని పుస్తారు. వార్మికి, వ్యాస, కాళిదాస, సన్నయ, తిక్కనాది మహాకవుల సువా శైలలను, తేజస్సును అవిగతము చేసి కొవి వారినందరిని తనలో సంగమింప చేసికొని తనదైన శైలిగా "విశ్వేశ్వరాయః కావ్యం" అన్న అర్చనందేశవరంగా కల్పవృక్షమహాకావ్యాన్ని రచించినటులు తుల్యలు విశ్వనాథవారు.

దురదృష్టవశాత్తు విశ్వనాథ వారు అధునికతకు వ్యతిరేకి యనియు వ్యావహారిక భాషావ్యతిరేకి యనియు నొక అపప్రథ కలము. సజమునకు వారు అధునికతను వ్యతిరేకించలేదు. దేశీయ గూర్చి వారి అభిప్రాయాన్నే తెలిపికొందాం.

"If People say that I have no sympathy for modernism I Can only

pity them. I am not enemy of science and technology, the train the phone, the plane, the T.V. the space-craft. These are all irreplaceable. If you go through my writings, you are sure to attribute to me unqualified admiration for the sort of government that the Russians have in their Country. My ideal believly stated is Socialism plus God plus Religion".

ఈనాడు ప్రపంచములో కొన్నిదేశములు వైజ్ఞానికముగా, ఆర్థికముగా ఎంతో అభివృద్ధి చెందిననూ అధ్యాత్మికలోపంతో అత్యంతాంతికై అరిచుట్టిస్తూ అన్వేషణలు చేయడం మనం చూస్తున్నాము మనిషిలో స్వార్థగుణం ఉన్నంతవరకు సమాజంలో ఏదోఒక రూపమున భర్షణ జరుగుతూనే ఉంటుంది. వీటన్నింటికి తరుహోపాయం అధ్యాత్మిక దృక్పథమును పెంచడమే. మానవ జీవితరక్ష్యం భౌతిక సుఖాలను పొందిడం మాత్రమే కాదు. భౌతిక సుఖాలను సాధించినప్పటికీ చివరకొక పురుషాచారైన ధర్మార్థ కామమోక్షములు లేనదే మానవజీవితము ప్రళంతంగా సాగదు. పై ధర్మార్థమోక్ష సాధనలే వారు తిరిగి ఈ అధునికయుగములో అవి మృగ్యమైపోతున్న తరుణంలో రామాయణ కల్పవృక్షములాంటి మహాకావ్యాన్ని వ్రాయడం జరిగినది.

మూల్యముగానునంపన్నమైన నమగ్రమైన భారతజాతికిబానిసలయి ఆస్వతంత్రులై : అత్మను కోల్పోయి బ్రతకడం విశ్వనాథను చాలా బాధించినది. మరియు కాలానుగుణంగా విలువలు మారుతున్నప్పటికీ భారతీయ పవిత్ర దాంపత్య జీవనమునకు భంగము వాటిల్లలేదు. కాని ఆధునికతా ప్రభావముతో భారతీయ గాఢస్వ జీవితానికి ప్రమాదము వాటిల్లి నపుడు సర్వదర్శకము మూలభూతమైన దాంపత్యాన్ని, అద్వైత పేదకు చిహ్నమైన సీతారాముల ప్రణయం కావ్య పస్తువుగా గల రామాయణాన్ని మాత్రమముగా తీసికొని జాతిజనులను పైతన్య వింతులను చేయుటకు రామాయణ కల్పవృక్ష మహాకావ్యాన్ని విరూణముచేశారు. మరియు -

“A grand idea can be experssed in a grand style” అన్న ప్రాచ్య జాళాత్మక లాక్షణకుల మీద విశ్వాసమున్న విశ్వనాథ మహాకావ్యాన్నే మాధ్యమముగా తీ. కొన్నారు.

రమాయణ కల్పవృక్షములో విశ్వనాథ వ్యావహారిక షకు, తెలుగు నుడికారాలకు విశిష్ట స్థానం కల్పించారు.

“పైతి దైత్య శుద్ధ సవమికి
పితరంబుగ దెలుగునేల విరిసెను
జల్లర్

సింహురై సదృశంబులు
ప్రతనులు తలంద్రాల వేళ వచ్చె
జటవటర్

లాంటి ఎన్నో పద్యాలు మనకు దర్శనమిస్తాయి.

విశ్వనాథ వారు సాంప్రదాయ సాహిత్యాన్నే ఎక్కువగా అభిమానించినప్పటికీ, ఆధునిక కవిత్వారీతుల కెన్నటికీ వారు వ్యతిరేకులు కారు. భావకవిత్వ యుగములో వెలువడిన వారి “కిన్నెర సాని పాటలు” సాహితీ ప్రపంచములో తమ ప్రత్యేకతను చాటుకుంటూ భావికవులకు మార్గదర్శకము లయినవి. ఇవి యేగాక వారి అన భాగ్యమైన నవలలు కూడ ఇందుకు ప్రముఖ తార్కాణముగా నిలుస్తాయి.

వారేది వ్రాసినా, నవలలుకాని, కావ్యముకాని ఏమర్కకాని వారి దైన ప్రత్యేకముద్ర వైరి అందులో తొగి చూస్తూ ఆమూలాగ్రం చదివినవచ్చేస్తుంది. సుదీర్ఘమైన సమాసాలు, దిహాగ్రంథ పరిచితమైన పరిజ్ఞానము, పర్ణనలు; పండిత పామరులను పైతము ఆకర్షిస్తాయి. చ్చని సిద్ధాంతాను యాయి అయిన విశ్వనాథ సాహిత్యాన్ని ధ్వని ఆధారముగా చదవాలి కవినప్రమాట్లు లయన విశ్వనాథ వారి కనుసన్నలలో కవితాకన్య నాట్యమాడింది. ఆ కవితలో ఎన్నిలయలో! ఎన్ని హాయిలో! అత్యంత కష్టయతమైన మధ్యాహ్నం పృథ్వి తీసికొని “విశ్వనాథ మధ్యాహ్నం” వ్రాసి పండిత ప్రకాండం ప్రకంఠంలందుకున్నారు.

బ్రహ్మమయమూర్తులైన వారి శివనినుండి వెలువడిన సాహిత్యము అనన్య సామాన్యమైనది. అంతటి విశాలము, పై విధ్యభరితమయిన సాహిత్యమును సృష్టించుట ప్రపంచ సాహితీ చరిత్రలోనే ఒక గొప్ప విషయము. శ్రీ తమల రామచంద్రగారు నుడి వి నట్లు దాదాపు లక్షన్నే పుటల సాహిత్యమును సృష్టించిన వారు తూర్పున విశ్వనాథ, రాజారా సాంస్కృత్యాదుల కాగా పడమటి సీమలో బార్లాక్ అలాంటివారు. ఒక కవి ప్రతిభ అతని గ్రంథముల ద్వారా కాక తత్కృంథములపై వెలువడిన విమర్శనలు, పరిశోధనల ద్వారా వెల్లడవునని ఒక పాశ్చాత్య విమర్శకుని అభిప్రాయము. తద్బావనాధారముగా గమనిస్తే జాళాత్మక సాహితీ ప్రపంచములో Shakespeare, Milton, T.S.Eliot మొదలగు మహాకవులు ఆ కోవలోనికి వస్తారు. 17 పుటలు మాత్రమే కల T.S. Eliot “Waste land” పై గ్రంథము వెలువడిన దానిగా ఈనాటివిమర్శకు విమర్శలు. వ్యాఖ్యలు వెలువ తూనే ఉన్నాయి. భారత దేశములో అలాంటివారే విశ్వనాథ నత్య నారాయణగారు. అలాంటిదే వారి పేయ పదగలు. పేయపదగలేగాక ఇంచుమించు వారి ప్రతిగ్రంథము పై M.phil. Ph D., ల కొరకు సిద్ధాంత వ్యాసాలు, మరియు వివిధ సాహిత్యపత్తల అసంఖ్యాక వ్యాసాలు వెలువడినాయి. ఇంకనూ వెలువడుతూనే ఉన్నాయి.

విశ్వనాథ లాంటి మహాకవులు మళ్ళీ
మళ్ళీ జన్మించరు అర్థదర్శిత్వరహితై
ఈదేశమున జన్మించిన మహర్షులవారు.
కావున వారిని వారి సాహిత్యాన్ని సం
స్కరిస్తుండడం మన కవీన కర్తవ్యం.
మహాకవి గుంటూరు శేషేంద్రకర్మగార
న్నట్లు "విశ్వనాథ భారతీయ సాహిత్య
ములో హిమాలయ కృంగము వంటి
వాడు. విశ్వనాథ వేదవ్యాసుడు "

.....

• • •

అయలావర్ణుల ఉమామహేశ్వర కర్మ
1-111 ఎగువ బ్రాహ్మణ వీధి.
బెర్లీర్ - 518227

~~~~~

చందాదారులకు మనవి :

చందాకాలం పూర్తికాగానే
తమంత తాముగా చందా
పంపించి సహకరించండి.
తమ పూర్తి ఎడ్రసు
. పిన్ కోడ్ కోసము
స్పష్టంగా తెలియ
పరచండి.

~~~~~

~~~~~

నేటి విద్యార్థి

- డా॥ భానుప్రసాద్.

సీ. పాశ్చాత్యములను

ప్రాణ సంకటమౌను
కాలంవేళింగు ప్రాణమౌను
హస్తాభోజనం బదియేమొరుచిందు
పాత్యవిషయమన్న పలుకురాదు.
వైకిళ్లపై చాయాస్థానాలఁ దిరుగాడు
దీ సమోసాలు పట్టించుచుండు,
అపై న సిగరెట్టు అదియునున్

కింగ్స్టోన్

నంది, వక్కటొడిచి వట్టెనమలి

ఈ దమ్ము దిక్కఁబట్టి గుమ్మున

పొగయూది

"హ" యటండు హాయివందుడుండు
పొట్ట కూడ లేక పట్టెను దిభ్రాన
తండ్రి ప్రగ్గుతెపుడు తలవబోడు.

సీ॥ తరిదండ్రీ గురువుం

తగలాటముగ నెంచు
మంచి చెప్పినవారి తుంచినవాడు,
బ్రాందీలువిప్పీలు బాదుల బ్రాగుడు
జ్ఞాపియ్యాలను దూడజుద్ది గమడు
బాతువు న్నకాలు పొల్పారవతియిందు
రేరెల్ల మాహారే రేగు రేగు,
తరుణి యన్నమ బాలు తగులంగ
దండును

వీణాయము జ్ఞానరీతిదొరగి.

గీ॥ భారతాంబు గౌరవ వరము దీర్చి
విశ్వవిజ్ఞాన భుజులుగా వెలుగ నున్న
'యవత ఈరీతి దిగజార యోవ్యలేచి
దూఁతమున భారతాంబుకాదోగుడుండె'

.....

డా॥ యస్. యమ్. యస్. భానుప్రసాద్
రెక్కరర్
11-52-వ్యరాజ్యనగర్
కాడికొండ
522288
గుంటూరుజిల్లా

• • •

~~~~~

~~~~~

ఉత్తమ సాహిత్యంకోసం

స మా లో చ న

చ ద వ ం డి !

చ ది వి ం చ ం డి !!

~~~~~

స్వరాజ్య దిన ప్రతిజ్ఞ

మధురకవిరత్న సుభాషిత కవిసుధాకర

— డా॥ వి. నరసింగరావు వివరణ

1. గీతాలాపము దమ్మున విటపిపై
క్రింది పుంహ్నికలర్
ప్రీతిన్ గంతులుపై చి వీరములలో
పెంపారు మీనమ్ములున్
చేతో వీరినెఱుంగకే మనయనా
చీ మేవి పామేవియున్
స్వాతంత్ర్యమృది 'జన్మహక్కు'వి'వి
నదాకంఘ్ము పూరింపనో !

2. నిరతిన్ కోడలఁ గోరవోనభమునన్
ప్రేచ్ఛాగతిన్ తారకర్
పెరుగంగోరవో హాయిగా దరణిపై
వృక్షవతుర్ ప్రేచ్ఛమై
ఉలుకం గోరవో ప్రేచ్ఛమై
మృగములకుఁత్యాహతన్ గావలన్
పెరిమన్ బారఁగఁగోరవోతటిమయన్
ప్రేచ్ఛానిదాలతో !

3. కరమున్ ప్రీతినిదానమై మధురమై,
కామ్యమ్మునై. సుత్తమై
వరఁగన్ దెందమునందు సాజముగ
మత్పాదిల్లు నదానమై
అరయన్ నాకనమ ప్రమోదకరమై,
అత్యంతమున్ దేవతా
వరమై, మూల్యమునెన్నరావి

మణియో స్వాతంత్ర్యమన్నన్
భువిన్.

4. దాడుబడుర్విరిం గలుగుదాన్యమునం
బడి ప్రగ్గలేక, మే
మాఱని జ్యోతు లై వలులు త్యాగ
దురంధర దీరనాయకో
దారుల కాంతి విస్తవ విధానముమం
గొవి "మాతృమోక్ష దీ
జరతిమై తెలంగి తిరుగన్ గనలేదె
స్వరాజ్యభాగ్యమున్

5. స్వాతంత్ర్యమల రత్నదీపితులతో
సంభావ్యమౌరీతి. మా
కేతమ్యంతయుఁ జక్కచేసితిమి
సంక్షేమాభృ మార్గమ్మునన్
భ్యాతిన గంటిమి కాంతిఁ బెంపఁగ
జగత్ కళ్యాణముం గూర్చుఁగా
మాతృశ్రీ కరుణార్ద్ర దృష్టిగలుగన్
మాతేమి లోటీయిలన్

6. ఆరయ మంచి క్రియల వనంతములొ
వనంతరాయములొ
తారత సూర్యనింబమును నట్లుగ
నెంతురు దుష్టభాక్షమల్

జాతీయ రాజాశీశువులు, గొంకకవారం

సాంస్కృతిక శాఖ

పాఠక విద్యుఁజాలరీత పాపము

పూర్తిగ వందీపోయెరా!

7. బోరుననెప్పుడన్ జయముబొందును

తత్వము దర్శనక్షమే,

హెరకిరాతులొడిపుల కూల్చక

కమ్మ మోద్యుగా

వేరవలండు దీక్షగొవి విందు

మనమ్మున, శౌర్యమొప్పు, నో

రార ప్రతిజ్ఞ పేయుము స్వరాజ్య

దివోత్పవ వేక సోదరా !

0—0

• • •

డా॥ వి. నరసింగరావు

C/O డా॥ వి. దేవేంద్రసింగ్

యమ్. ఎస్.

వివరణ వర్సింగ్ హోం

రామచంద్రరావురోడ్

మార్కావాపుపేట

విజయవాడ-2

520002

శ్రీ కా నం

జే. శే. గిరిరావు

పంచత్వాన్ని పొందిన ప్రాణిని చూసి
పరామర్శ చేయడంలేదు పంచభూతాలూ
కపాలమోక్షానికి ఎదురుచూస్తూ

అవులించే ఆకాశం,

ఉన్న దవంజయాన్ని కూడా ఊదిపార

వేసే వాయువు,

స్వదానమేతురై ఎట్టుని వట్టుబట్టలు కట్టి

దంపతి తాంబూలానికి సిద్ధంగా ఉన్న

అగ్నిహోత్రుడు.

తనకున్నది చాలదంటూ యూకలపైన్

చెట్టులా

వీటిని పిల్చే వీటూ.

బూడిద వరాగాన్ని పులుముకోవడానికి

ముస్తాబై వ కూమి,

తీర్థకాకుల్లా బాదులుతీర్చి కూర్చున్నాయి

గృద్ధరి రాబందురి సహపాతురై

పితృ మేధవన్నాన్ని పఠిస్తున్నాయి

మడిటివ్రాతను పూర్తిగా

తుడిచివేస్తున్నాయి

పొరవేసిన విస్తరిని పీక్కు

తింటున్నాయి—

డా॥ పాటిబండ మాధవశర్మగారి

నాగానందము - నాటక కళ

— శ్రీ కామేశ్వర శర్మ

“దాతవ్యమితి యద్దానం దీయతే—

నువకారిణీ

దేశే కాలేచ సాత్రే చ కద్దానం

సాత్త్వికం స్మృతమ్॥”

నంపన్నులంతా దానశీలరై ఉండరు.
దానదర్మాలు చేసే ప్రతివ్యక్తి లక్షాధికా
గులు, కాలేదు. ‘వెట్టే చేయి తిట్టేనోరు
ఊరుకోదని’ సామెత. కొందరు కీర్తిని

పుచ్చిపోయిన పాదును పీకివేయడానికా;

పుట్టబోయే పువ్వుకు మంగళగీతికలా

లాపించడానికా;

.....

• • •

దేవరకొండ శేషగిరిరావు. ఎం.ఎ..

రెవెన్యూ ఇన్ తెలంగాణ

8.14.2 రెడ్ క్రాస్ వీధి

గాంధీనగరం

కాకినాడ-513004

అకించి దానంచేస్తే. మరికొందరుసాత్త్వి
కంగా. స్వభావ సిద్ధంగా దానం చేసే
గుణం కలిగి ఉంటారు. అటువంటివారి
లో కబోతాన్ని రక్షించే ప్రయత్నంలో
తన తొడనుండి మాంసాన్ని కోపియిచ్చి
వ శివశ్రవర్తి కథ! వజ్రాయుధంచేసేం
దుకు తన మేని వెన్నెముకనే త్యాగం
చేసిన దధీచి కథ ఒక నాగుని సం
రక్షించే ప్రయత్నంలో తన శరీరాన్నే
ఆనందంగా అర్పించుకున్న జీమూత
వాహనుని కథలుజగత్సృష్టి - పీఠికా
‘పరోపకారార్థ మిదం శరీరమ్’ అనే
ధర్మప్రస్ఫుర్తిగాగల నాయకులు.

పరోపకార పరాయణత, పితృపేవా
కర్తవ్యత. కరుణామయుడు అయిన
జీమూతవాహనుని త్యాగవిరతిని గూర్చి
సంస్కృతంలో శ్రీహర్షుడు “నాగానం
దము పేరుతో తన జీవిత చరమదశలో
నాటాకాన్ని వ్రాసి “శ్రీహర్షోనిపుణః
కవిః” అన్న ప్రశస్తిని గడించాడు.
అయితే ఈనాటకరచన ఈయనదేనా?
కాదా? అన్న చర్చలో కొందరు పండి
తులు ‘సందేహిస్తున్నారు. శ్రీ హర్షుడు
సమర్థ రాజకీయవేత్త. కవిపండిత పోష

కుడు వ్యయంగా కవియై "రత్నావళి", 'స్రియదర్శిక' అనే రఘునాథకాలను కూడా వ్రాసినట్లు తెలుస్తోంది. ఇతని అస్థానంలో బాణుడు, మయూరుడువంటి ప్రసిద్ధకవులు ఉండేవారు. ఈ కవి మొదట శైవ మతాభిమానియై, అనంతర కాలంలో చాళుక్యరాజు అయిన రెండవ పులకేశితో యుద్ధంలో తలపడి ఓడివరా జయం పాలై యుద్ధవిముఖత పొందాడు. దాంతో రాజ్యకాంక్షను వదిలి బౌద్ధమతావలంబియై ఉండవచ్చని ఆ దశలో ఈ 'నాగానందము' నాటకరచనను చేపట్టి ఉండాలని దీని గ్రంథ నేపథ్యంగా చెబుతున్నారు. ఇంతేగాక శ్రీహర్షుడు రచించిన నాగానందం నాటకం రంగస్థలంపై ప్రదర్శిస్తుండేవారని. అనేక మంది బౌద్ధవిజ్ఞానులకే రాజాదానాలు చేస్తుండేవాడని ఇత్పింగ్, హ్యూయాన్ త్సాంగ్ వంటి విదేశీరాయబారుల చారిత్రిక రాతలున్నాయి. ఏదీ ఏమైనప్పటికీ రుజువులన్నీ శ్రీహర్షుడి రచన నాగానందమని నిర్ధారిస్తున్నాయి.

ఈనాటకం మొత్తం రెండు ఇతివృత్తాల అనుసంధానం మొదట భాగంలో జీమూతవాహనుడు మలయవతుల పరస్పరాకర్షితులవ్వటం తరువాత ద్వితీయాంకం వవల అది వివాహోన్ముఖంగా కొనసాగడం ఉంది, ఈ కథ భాగానికి అనుబంధంగా ఉంటూ తృతీయాంకం ముంధి పంచమాంకం పర్యంతంజీమూతవాహనుడి దయాభావన, త్యాగశీలం, ప్రకటించబడుతుంది. మహాయాన బౌద్ధావలంబితులయిన వారు సంసార జీవ

నాన్ని వదులుకోవాలని చూడరు. అంతటం ఈ నాటకంపై ప్రభావముందిబౌద్ధ పరమైన అంశ ఆమితంగా ఉన్నట్లు తెలుస్తుంది'

దీన్ని తెలుగులోకి నాటకంగాను, పద్యకావ్యంగా తీసుకువచ్చే ప్రయత్నం పలువురు కవులు చేశారు. వారందరిలోకి 'తడదైన అమృతాతి భవదీగాన' అన్నట్లుగా పాటిబండ్ల మాధవశర్మగారి ఆంధ్రీకరణ నాటకం సమీక్షచేయటం ఈ వ్యాసోద్దేశ్యం.

శ్రీ పాటిబండ్ల మాధవశర్మగారు 28 ఏప్రిల్ 1910 లో జన్మించారు. పండిత కవి. భావకవిత్వంపై పరిశోధక వ్యాసాలు వ్రాశారు. 'మహాభారతం చంద శిల్పం' అనే సిద్ధాంత గ్రంథం ఉత్తమ మైంది. ఉష, వీణ మొ॥ పత్రికలకు సంపాదకులుగా వ్యవహరించారు. 1. చారుణి 2. నాగానందము 3. గిరికపెండ్లి 4. రాజశిల్పి వీరి ప్రసిద్ధ రచనలు.

నాగానందం నాటకంలో ముందుమాటలో శ్రీ పాటిబండ్ల మాధవశర్మగారు 'శ్రీహర్షదేవుని హృదయాన్ని అవగతం చేసుకొని. పద్యవిరూపంలో వాక్యవిన్యాసంలో, శబ్దప్రయోగంలో, శైలి పై లక్షణ్యంలో మూలకర్త అడుగుజాడల్లో నడిచానని' చెప్పుకున్నట్లుగా నాటకం చదువుతుంటే నిజమేననిపిస్తుంది.

జాగ్రత్త అనందాన్ని చేశార్యే ప్రయత్నంలో నాయకుడు చేసిన సాహసం దయావీరం ప్రధానంగా కొనసాగడమిందలి ప్రధాన ఇతివృత్తం. స్థూలంగా ఇందులోని ఐనంకాల కథ.

మలయ పర్వత సంచారులయిన జీమూత వాహనుడు విదూషకుడు కలిసినాయక అయిన మలయవతినిదర్శిస్తాడు. గౌరీ ఆలయానికి వెళ్ళే చతురిక, మలయ వతులను విదూషకుడు సమయస్ఫూర్తితో కొంతసేపు నాయకుడి ముందు నిలుపుతుండేట్లు చేయటం. భోగ పరాజ్ఞులు దైన నాయకుడు తల్లిదండ్రుల్ని పేవించుకునేందుకు అవకాశానికి వచ్చిన విషయం ప్రథమాంకంలో తెలుస్తుంది.

చందనోద్యాన వనానికి విరహాతురయైన నాయక చెలికత్తె చతురికతోకలిసి తాపోపశమనానికి వెళ్తాడు. అక్కడ నాయకు చిత్రలేఖ పేరేయిన వృత్తాంతాన్ని విని దుఃఖించి నాయక ఆత్మహత్యా ప్రయత్నానికి తలవడుతుంది.

నాయకుడైన జీమూతవాహనుడు మలయవతిని రక్షించి పరస్పరం అనురక్తులవ్వడం, నాయకున్ని తల్లిదండ్రులు వారిద్దరి వివాహానికి అంగీకరించడం ద్వితీయాంకంలోని ఇతివృత్తం.

నాయకానాయకులు వివాహం జరిగిన తర్వాత, ప్రీతీషదారియైన విదూషకుని వనమల్లికగా ప్రమించి తీసుకు

తననవల్లపాలాడడం. నవమల్లికా శిఖరము విహారమున గొరవిందడం. మలయవతి జీమూతవాహనుడు విహరిస్తుండగా మిత్రావసువు వారివగ్గరికివచ్చి సామంతరాజయిన మతంగ హతకుని రాజ్యదురాక్రమాలు ప్రయత్నాన్ని తెల్పగా నాయకుడు తనకుగల యుద్ధవిముఖతావాన్ని ప్రకటించడం తృప్తియాంకం లోని కథ.

మిత్రావసువుతో కలిసి రాజానముద్ర తీరంలో విహరిస్తుండగా నాగులునర్వాసి కల వృత్తాంతం తెలుసుకుంటాడు. శంఖ చూడుడనే నాగుని తల్లి కోకమాంకించి జీమూతవాహనుడు తన ప్రాణాన్నివాడికి బదులుగా గరుడునికి ఆహారంగా అర్పించు కోవాలనుకోవడం. రక్తాంకుక యుగ కాన్ని దరించి గరుడునికి ఆహారమవుతాడు. జీమూతవాహనుడి త్యాగబుద్ధి తెలియక గరుడుడు నాయకుని భక్షిస్తుంటాడు. ఇది చతుర్థాంకంలోని కథ.

కుమారుడు కనిపించకకల్లదండ్రులు. భార్య మలయవతి ఆవేదన చెందుతుంటారు. శంఖచూడుకు జరిగిన ఘోరానికి పరితపిస్తూ రక్తదారల వెండి వెల్లు జీమూతవాహనుడి అపుల్నికలుసుకుని అతనివల్ల జరిగిన విపత్తు తెలియజేస్తాడు. అందరూ నాయకుని కోపం అన్వేషిస్తుంటారు. మలయవర్యకసానువుల్లో నరమాంసం తీసిందే గరుడుడు జీమూతవాహనుడి ప్రాణాన్ని గుర్తించివరికేదనుకొంది ప్రతిగా అమృతాన్ని తెచ్చి

నాగులంతరికి ఇరికిస్తాడు. గోరీజీవి హృత్యక్షమై జీమూతవాహనుని విద్యాధర చక్రవర్తిని కమ్మని అశీర్వాదిస్తుంది. అప్పటినుండి గరుడుడు ప్రాణిసాంసను మానతానకడం. జీమూతవాహనుడు తన వారందరితో సుఖంగా ఉండడంతో నాటకం మోదాకమవుతుంది.

ఈ నాటకంలో విద్యాధరచక్రవర్తి జీమూతవాహనుడు దీరోదాత్త నాయకుడు. మలయవతి కాణిక్, దయావీరం అంగిరసం.

‘శుభానంత్యోపి గంధీరః

కృపానా నవికల్తనః

స్థితో నిగూఢోఽహంకారః

దీరోదాత్తః న ఉద్యతే.

అని దీరోదాత్తుడి కిచ్చిన అంశారిక నిర్వచనం. ప్రథమాంకంలో మలయవతిని వెతుక్కుంటూ వచ్చే తావసి. ఎదురైన జీమూతవాహనుని చూసి-

‘మృట ముష్టిషము మూర్ఛమందు,
వెలుగున్ బ్రూమధ్యమందూర్జః ప్ర
మృట వద్యోవమ మక్షి. వక్షము
వహించున్ స్పర్శ పింహమ్ముతో
ఇటః బాదధ్వయి చక్ర చిహ్నాతము,
తాపికం దెవందేనిః త్రా
కట విద్యాధర చక్రవర్తి పదవిన్
గైకోక మానందు సూ’.

అని నాయకుడి మృరద్రూపాన్ని వర్ణించి చెప్పారు. ప్రాకట విద్యాధర చక్రవర్తి

వదవిగైకొన దశినవాసి కుంభవలపిత మూర్తిమత్యాన్ని నంక్షణంగా వర్ణించాడు. జీమూతవాహనుడు రాజ్యాధిపతి కు దయాకవృటికి తల్లిదండ్రులను పేవించుకోవడమే వతమార్గంగా భావించినవాడు. మలయవతిని వివాహమాడిన తర్వాత మిత్రావసువుతో నముద్రతీరంలో విహరిస్తూ అక్కడికి కనిపించే నాగుల హస్తాని నంమాతార్ని చూసి మలయాదల సానువులుగా భ్రమించి వాస్తవాన్ని తెలుసుకుంటాడు.

“నకలా కుది నిలయమ్మయి

యక్కరజ్జమయి, విసాళియయినట్టి శరీ

రక మాత్రము కొలకేనియ

నకటా : పాపము లొనర్తు రతి

మూరాత్మూర్.”

వంటి మానసిక భావతీవ్రతతో శారీరక అస్థిత్యానికి పాకులాడే మూడుల్నిచూసి అశ్చర్యపోతాడు. అందుచేతనే “అహ! స్వశరీర దావముచే నొక్కజీవి ప్రాణములనేవి రక్షింప గలిగినా....” అని ఆలోచన చేయడంలో నాయకుని త్యాగబుద్ధి వ్యక్తమవుతుంది.

శంఖచూడునికి వాటిల్లిన విషతుకు కోకించే తల్లికి దైర్యంచెప్పి అతనికి మారుగా జీమూతవాహనుడు గరుడునికి ఆహారమివ్వాలని ఉత్సాహ పడతాడు. కాబట్టి తల్లిప్రాణాలను వీడకుండాకాపాడమనే ఉపాయాన్నాలోచించమనిచెప్పిన శంఖచూడునితో

“నీవు కత్తిక అచ్చును, నీవు బ్రతుక
బ్రతుకు నెవ్వరి, ఆయను బ్రతుకు నీకు
గోర్కి కంటేని, రక్షింతుకొనుము నాడు
ప్రాణములచేత నీవగు ప్రాణములను.”
అని తను ప్రాణశ్వాసగం చేసి మిక్కిలి
తల్లి రక్షింపడమే ఉపాయమని ఆలో
చన చేయడంలో అతని దయాగుణం
ప్రస్ఫుట మవుతుంది.

తాను ఆరిపోతూ మరో దివ్యను
వెలిగింపడ మనేది
ఏకాండరికో చేతనయవుతుంది
అటువంటి
మనసుగల జీమాతవాహనడు
గరుడునికి

అహారమవుతూ ‘గాత్రి లాభంబు
లోకోపం కారణమునకే’ అనిచెప్తాడు.
త అస్థిసైర్యచిత్తాన్ని గమనించి గరు
డుడు రక్షింపడం మానగా - సంస్కృ
తంలోని క్లోకాలు:-

“సిరాముతై : స్వందత ఏవర క్తి,
మద్యాపి దేహే మమ
మాంస మస్తి
కృప్తిం నవశ్యామి తవాపి తావత్.
కిం భక్షణాత్వం
విరదో గురుత్వమ్”॥

“సంరక్షిత పన్నగ మద్యపుణ్యం.
మయూర్పితం యత్ ఆరింపన విధానం. అతని తల్లి దీన
వ్యకరీర దానాత్ .

తనే రనేతక మయిన తాతూక్.

వరోపకాలాయ
కరీరలాభః”

‘ర క్తమిదే కారు యందే సిరాముఖములఁ
గలదు సుమాంసమింక నాగాత్రమందు
త్వస్తి నీయెడఁ గాన్పింపలే మహాత్మ
మాని తేరియ్యఁ బుజింప నైనకోయ’

ఈమాటల్లో నాయకుడి వీర స్థాయీ
భావయైన ప్రాణశ్వాసగం చేయాలనే
ఉత్సాహం వీర రసోన్ముఖంగా సాగడ
మయింది.

జీమాత వాహనుని మరణానంతరం
తండ్రి అయిన జీమాతకేతువు కుమా
రుని వియోగానికి విలపిస్తూ చెప్పించిన
మాటల్లో అతని రైర్యచిత్తం. వినయ
నంపడ, ఓర్పు, దానతత్పరతలు మూర్తీ
భవించినట్లు తెలుస్తుంది.

ఈ నాటకంలో విదూషకుడు కూడా
మిత్ర ప్రేమ గలిగిన వాడుగా హాస్య
ప్రియుడుగా భోజన ప్రియుడుగా,
నమయస్పూర్తి కలవాడుగా చిత్రించారు.

రసం :-

ఈ ‘నాగానందం’ నాటకం దయా
వీరం అంగీరనం. గరుడునికి అహారంగా
వాసుకిచే నియోగింపబడిన శంఖచూడుడు
ఆరింపన విధానం. అతని తల్లి దీన
లాసం ఉద్దీపన విధానం.

“విధానైరను తానైశ్చ హోర్తిస్తై

రవ్యవిదారితః

అదీయమానః స్వాదుత్వం

స్థాయీభావః రసాన్మృతిః”

అన్న అరింకారికరస విర్వచనం వ్రవ
ర్తించి జీమాతవాహనుని ప్రాణశ్వాసగో
తుక ప్రశ్న తీరవంగా పరిణమిస్తుంది.

ఇంకా కరుణ-హాస్య-అద్భుతంవంటి
అంగరసాలు నాటకంలో ఉన్నాయి.
శంఖచూడుని తల్లి దీనలాపన దుఃఖ
తీవ్రతలు కరుణాత్మకమైనవి. తృతీ
యాంకంలో విదూషకుని ప్రేషంఅతన్ని
చూసి శేఖరుడు నవమాలికగా భ్రమించి
సరస మాడటం వివాహ సందర్భంలో
చెబులు త మాల పల్లవరసం పూయగా

‘ ఆ దానిన కూతురా : ఇది రాజ

కులముగదా : నిన్నేమి

చేయుదును అని వలకడం వంటి నేత
దార్పాల్లో హాస్యం.

పంచమాంకంలో గరుడుడు పరిత వ
హృదయంలో అమృతం తెచ్చి నాగుల్ని
బ్రతికించడం. గోరీదేవి ప్రత్యక్షమై
కమండలంలోని నీరు జల్లి నాయకుని
బ్రతికించడం అద్భుత రసనిర్వాహణ.

నాటకలక్షణాలు :-

ప్రథమాంకంలో నాంది తరువాత
మాతృదారుడు ప్రవేశించి నాటకాన్ని
గురించి నాటకకర్తను గూర్చి చెప్ప
డం ప్రస్తావన,

‘మనప్రభువులైన శ్రీహర్షదీవులచే
అపూర్వవస్తు
రచనారంభకృత తంబును విద్యాధర
జాతక ప్రతి

వినిపించును అగు నాగానందము అను
నాటకము రచించబడినదని కర్ణాకర్ణికగా
వినియుంటిమి, కాని ప్రయోగింపగా కని
యొందలేదు. అందుచే నృజన హృద
యాహ్లాదియగు ఆప్రభువువట్ల గౌరవము
చేతను మాయెడ అనుగ్రహముచేతను
మీరు దానిని యథోచితముగా అభినం
దించవలెనని అదేశించియున్నారు.”

చతుర్థాంకారంభంలో కందుకీ. ప్రతి
హేతుడు ప్రవేశించి ‘యవరాజా మిత్రా
వసువు తల్లి గారు నాతో కందుకీ : ఏవీ
వదిలివముల పాట మలయవతికిని,
అల్లుడుగారికిని రక్త వప్రములను దీసి
కొని పోవుచుండవలెను’ అని పెరివిచ్చి
నాడు. జీమూతవాహనుడిప్పుడు యవ
రాజా మిత్రావసువుతో గూడి నముద్ర
వేలను జూడఁబోయెనని విన్నాను.’
అన్నమాటలవల్ల కందుకీ ఇచ్చే ర క

వస్త్రాలు దరించి గరుడునికి అహార
మయ్యేందుకు ఉపయోగిస్తాడనే జరగ
బోయే వృత్తాంతాన్ని సూచించాడు. ఇది
విష్కంభము.

ప్రథమాంకంలో నాయకుడు విదూ
షకునితో పలికిన ‘స్వకరీరమాదిగా నర్వ
మును వర్ధమునకే నమర్పించితినిగాదా’
అని పరికడం బీజమనెడి పంచ నంది
విధాగము.

నానాప్రయోజనాలకు, రసనిర్వహ
ణకు హేతువయ్యే బీజోత్పత్తి ముఖ్యం
ది. కాబట్టి నాటకంలోని ప్రథమాంక
మంతా ముఖ్యమంది.

ఏదైనా ఒక హేతువుచేత అనగా
కోరికవ్యసనాలవల్ల ప్రసిద్ధమైన బీజార్థా
న్ని గూర్చి డేసే పర్యాయనను ఆప
మర్న నంది అంటారు. చతుర్థాంకంలో
జీమూతవాహనుడు మిత్రావసువుతో
ప్రవేశించి.

“శయవమ్ము కొద్వల స్థల మానవమ్ము
స్వచ్ఛోవలమ్ము. వృక్షచ్ఛాయ వనతి
నైర్మల జలము పానము; భోజనమ్ము
కిందమూలములు, మృగమ్ములుపాతులు”

“అస్పృశ్యకమ్ము వై యలవదె నిట్టు
లభిల వై భవమ్ము రీయకనిలోగాని
యద్ధి యే కరువొద నన్యార కరుణ

పంధ్యులమైవృద్రాణకుకుటయయ్యే”
అనే పద్యాలలో స్వకరీరమాదిగా
నర్వము వర్ధమునకే నమర్పించునని
పలికిన నాయకుడు అద్భుత కరువయ్యా
రని. వృద్రాద్రీకుకయిందని చెప్పడంలో
బీజార్థం పర్యాయించిన గరుతోంది, ఇది
అవమర్న నంది.

పంచమాంకంలో గరుడునికి జీమూ
తవాహనుడు ఆహారమయ్యే సుందర్యం
లో “రక్తమిదె కారుచుందె పిరాముఖ
ముల—” “అత్య దేహార్పణమున—”
అని పరికడంలో ఉంది. ఇది నిర్వహణ
నంది.

ఈవిధంగా నాగానంద నాటకం
‘పాత్రదిక్రణలో, రసపోషణలో- నన్ని
వేళకల్పనలో నాటకలక్షణాలన్నీ కలిగి
నర్వలక్షణ సమన్వితమైన నాటకంగా
ప్రసిద్ధిచెందింది.

.....

• • •

యం. కామేశ్వర శర్మ
C/o డి. అనంతపద్మనాథశర్మగారు
ఇం నెం : 25-8.5
గుండువారిపేడి
రాజమండ్రి-583101

శైవవాఙ్మయ తత్త్వం - ఒక పరిశీలన

-- డా॥ శివరెంక ప్రకాశరావు

చతుర్వేదసారము :-

దీనిని పాలకునికి సోమనాడుదురచించాడు. చతుర్వేదాలలో శివతత్త్వం ప్రకటించబడిన తీరుతెన్నులను ఈ గ్రంథం తెలుపుతుంది

'శవుడె దైవంబు శక్తులె వరమపాత్రు, రివ్రసాదంబు మోక్షైకహేతువు' అని ఈకవి ఎలుగెత్తి చాటాడు. 'వీరమాహేశ్వరంబె వన్యార్గమని' పాలకునికి వారి విశ్వాసం,

'అలరు ఋగ్వేదమట "ఏక ఏవరుద్రో వద్వితీయ" నాకూతిగిలి తగయుజుర్యేదంబుదా 'వమస్తే అస్తు కుద్రహాపేత్య' నారూఢి బొగడ విమ్ముగ సామవేదమ్ము 'విశ్వారికోరుద్ర మహర్షి' నారూఢిఁదగిలి యొగినదర్శనవేద 'మూర్త్య బాహవే' కుద్రస్తుకంతి నారూఢిఁదగిలి వరగ రింగమూర్తి బావవక్యందగు... ఐనవరింగ (28. వ)

అంటూ చతుర్వేదాలు శివుని కీర్తించిన విధానం ప్రకటించాడు ఈకవి.

అంతేకాదు 'రింగ మర్త్యే జగత్పర్వం' అని శాస్త్రాంశంలోనూ, 'రింగాకి తం' అయ్యా 'జగద్భరితం' అనాదుషేయములలోనూ, 'ప్రళయాతప్రజేద్దీపితే వరింగ'మని విమలాగమంలోనూ, శివుని కొనియాడడం జరిగింది. అందుకే ఈశులు 'శివుడె వకువతిఁబహురీంద్రాదులెల్ల బతువులని తెలియజేకాయి, ఆ కారణంగానే చచ్చివుచ్చెడు వారలు కంఠు సరియే! బ్రహ్మవిష్వాది దేవతల్ ఐనవరింగ! (వ 18) అని ప్రశ్నించాడు కవి.

నకల భుక్తి ముక్తి ప్రదాయకుడు గురుడు, శివుడు గురుమూర్తి వరసదా శివుడు (వ 47) అనే విషయాన్ని పాలకునికి సర్వత్రా ఖండితంగా తెలియజేకాడు. "అభిహాయర్థంబు లోనఁగులింగా ర్చన ప్రణావమెందరు కూకలు (వ 48) అని ఉచ్యుతటాడు.

ఇదేనందర్పంలో వికూతి కుద్రాజు డుల మాహాత్మ్యాన్ని వివరించాడు కవి,

విభూతి :-

స్నానమాగ్నయ మాచరేత్ -

జవద్యుతాత్రం

తస్మాన తత్త్రి పుండ్రక -

నాయుపురాణం

సర్వ తీర్థావగాహంబు భూతిస్సానమ్

లైంగ్యము

తపిత తను రూపురా -

తవిష్యత్పురాణం

రుద్రాక్షిలు :

మస్తకే వాసి దారయేత్ -

శ్రీ లైంగ్యం

మృణ్మయం దాసి కుద్రాక్షమ్

స్కాందం

కొందరు రింగదారణ మాహాత్మ్యాన్ని తెలిసినా, రింగ బాహ్యులనడాన్ని విమర్శించాడు.

ప్రసాదం :

శివప్రసాదాన్ని గూర్చి ఋగ్వేదం కుద్రకంక మేరీ అనీ, యజుర్వేదం తవకుద్రవణితా అనీసామవేదం అయోరేహ్యో అనీ అధర్వణవేదం కుద్రేతాత్త మశ్నంతి అని ప్రకటించాయి.

పాదోదకం :

ఈశులు కుద్రతీర్థం చ నీ లంతి అనీ వేదవాక్యాలు ఋతంసత్యం సరస్వత్యం అనీ హెచ్చిస్తుండగా పాఠ్యతీ

కుపాదోదక బాహ్యంవదం ఎందుకు
అని ప్రశ్నిస్తున్నాడు కవి. అపాదోదకం
కామ్యాభీష్ట సిద్ధి ప్రదాయకమనీ పాప
పాశజలాన్ని వలాపంచలు చేయగలదనీ
తెలుపుతున్నాడు.

కులహీనత :-

అంత్య కోవాదమోపినా అని శైవ
కాస్త్రాని ప్రకటించడంవల్ల భక్తుడు
అగ్రగణ్యుడనీ, హీనవంశజుడనీ అవ
కూడదు. శ్వవచుడైనా భక్తిపరుడైతే
ఉత్తముడే. కృతులు తేనావంత అని
చెప్పడంవల్ల అధముడైనవాడు కూడా
పూజార్హుడే.

భక్తదర్శనం :

వద్భక్తదర్శనం శంభుదర్శనంగా
తావిస్తే మోక్షపదవి లభిస్తుంది.

శివకరుణాకటాక్షం వల్ల అధములు
కూడా విష్ణులవడం గూర్చి వివరిస్తూ
కవి -

‘అదివేళ్యాపుత్రుడయ్య వశ్యుండు,
శివభక్తిచేత విష్ణుడయ్యె
బోయెత కరువున బుట్టినవ్యాసుండు,
శివ ....

వ్యాదుడై యుండియు వార్మికుడను
ముని, శివ ....

వజ్రాదా మాతంగుడనెడు చందా
లుండు, శివ ....

మఱి యదమయోమలస్పృట్టి
సుహామ నెగడి
పూర్వములు వీడి జగమున
బాజ్యలైరి
శ్రీ మహారేపు కరుణచే శ్రేష్ఠులగుచు
బ్రాహ్మణోత్తములైరి బోధనవరింగ
(ప 110)

అంటాడు పురాణులను ప్రస్తావించి.

ఈ పుస్తకంలో శివుడేఅధిక ర్త అనీ,
జపతపాలా, యోగసాధనాలూ మంత్ర
తంత్రాధినియమనమాధినిదులూద్యానాలు
సాంఖ్యయోగ విధానాలు ఎవీకూడ శివ
పూజకు సాటిరావని ప్రకటించబడింది.
అంతేకాదు, కోరి జంగమంబుగొనియాడు
నతడు నన్నార్కుడతడ భక్తి మతియు
యూతుడని (146 ప) తెలుపబడింది.

అదేవిధంగా శివుడు భోగించడాన్ని
గూర్చి వివరిస్తూ -

“తగవగ్ని వాధారముగఁ జేసి యంబుది
తనివార మదకంబు ద్రావునట్లు
తూరుహంబి వని వాధారముగనుజేసి
యింపార వీరు గ్రహింపునట్లు
వారక వత్తి వాధారంబుగాఁజేసి
తనిలి దీవము నెయ్యి ద్రావినట్లు
యాతనా దేహంబు వాధారముగాఁజేసి
యాత్మదాసౌఖ్యంబు లందు నట్లు
నెనగ జంగమమూర్తి వంటింద్రియములు
నట్లు యాధారముగ నెముద్యత్పురక్తి
హరుడు భోగించు భోగంబుల వధరించు
భక్తజన హితార్థంబుగా బసవలింగ
దాసతమమ నోధనములుద్ధతి గ్రహించె

యెలమి మోక్షంబు భక్తులకందజేసి
బీలనోలాడు జంగమలింగములను
బ్రీమసి కలిపివఁ దగుభక్తి బసవలింగ
(148-150 ప)

అని శివరీతిలను నమర్పించాడు, కవి.

శివాచారములు :-

ఎవరైతే శివాచారాలను తప్పకుండా వదు
స్తారో వారికి బహిశా ముష్మికాలు కల్గి
తాయనడాన్ని క్రుతులు భద్రమక్తుతే
అని ప్రకటిస్తున్నాయి. అలాగే అకుర్యా
దౌర్ధ్వ దైహికం అనడం వల్ల పరలోక
విధులు చేయడం విశరాదు. కూర్యాత్
అనడం వల్ల ఆ కార్యక్రమాలు పండగ
లాగా తమలోన చేయాలి. పుత్రాదేర్వి
శేషిత అనడం వల్ల పుత్రాదులపట్లసూత
కం లేదు, దద్యాత్పకు వంకతో అనడం
అతనివల్ల అర్థం అన్యుల కర్తవ్యంకాదు.

ఇంకాసూతక గూర్చి తెలుపుతూ -
తొడరి బ్రీహ్మాండ మాత్రం శ్రితకే
సూత కేతధాయవ

నెద్ది సూతకంబు
మును ఫండికేశ్వరంబును యథాభావోప
సూతకంబినలేదు
సూతకంబు
చెందదే యెడల మస్యాందంబునందును
సూతకం నహి

యన సూతకంబు
గలదె సూతక సూతకావరణవల్ల యన
తై ననంపాత
నట్టి ప్రియ
బురుసులును శివుభజియింపఁ బోందరెందు
సూతకంబునుచు
బుర్రాణ సూక్తి మ్రోయు
నట్లు నద్భుమివాంఠసి యనగ కుద్ధభక్తి
పుకమిట్టిది యకాదె
దనగలింగ (ప 182)

అవి తెలుపుతాడు కవి.

అదేవిధంగా తై నాచారంలో శవ
దహనం కూడదనడాన్ని ప్రకటిస్తూ -

“ప్రాణలింగవి శరీరం న దహేత్తన,
దహనంబుఁ జేసిన తప్పునచ్చు.
నిర్మలంక్షిత్యాం వివిక్షిషేల్లింగిన
మనగ విక్షేపంబి యాదిమతము
చనదుగాల్పంగఁదా జ్ఞానాగ్ని పాకవ్యవహ
నం యథా యనం
బిదినయొడలు

ధరను విక్షేపింపఁదగు జీవమానే
యథాతథా యనెడు
నదంబుఁ గూర్చి
యట్టి కుద్ధ శివాచార రహిత దరిత్ర,
దప్పకుండ నడుచు....(పు 164)
అంటాడు కవి.

‘శ్రీకువలంబు భక్తికిసాటియే అం
టూ మడివాలు మాదయ్య. భక్త్యాలుడు.
సిరియాకుడు. చిలుకొండడు. వీరచోరుడు
మొదలగు భక్తులను ఉదాహరిస్తాడు కవి

శివానుభవ సూత్రవివరమనే
భాగంలో :-

అత్యదాన వ్యక్తమందుఁ బ్రాణము
పుట్టుఁ బ్రాణమునందు నంభవము మన
సుఁమనమున నాగ్వృత్తి, దానిమండి శబ్ద
వ్రవంచము ప్రభవించును. అట్లే అత్మాది
భూతాది యందంగ ముదయించును,
దానియందు ఇంద్రియములు. దాని విష
యములు దానియందు కోర్కెలర్పితము
లగుచు నాఠోహనవరోహనాత్మకదోచు
నణగునదియుశిష్యు అత్యయును దదర్శి
తాదుల యందునుద్భవము చెందుచుండు
నవి వివరిస్తాడు కవి.

(ప 203)

అదే విధంగా - ఇష్టలింగదులను
గూర్చి వివరిస్తూ -

అరాధ్యదేవు విజాంశమౌ భావగర్భమున
నై యిష్టలింగము వృణింప
నక్కపాదాద్యుడ నక్కపాహస్త
గర్భమునఁ బ్రసాదదేహము వృణింపఁ
దద్దేశికేంద్రుడత్యక్తుఁడప్రాణ గర్భమున
భాగవదానము వృణింపఁ

దగ్గుడుమూర్తి వ్యతంత్ర ప్రసాదగర్భ
మున కుద్ధప్రసాదము వృణింప
భావలింగంబు ప్రాణంబు ప్రకృతిఁ
గూర్చి. దాని కనమప్రసాదచైతన్య
మొనగి

యట్టివరలింగమూర్తియౌవా ప్రసాదికె
నగగౌరవమొనగిన బవవలింగ
(285 ప)

అంటాడు కవి. అంతేకాక -

అత్య జాగ్రదావస్థలో స్థూల భూత
నచైతన్య మగును. అదికంతమున
స్వప్నావస్థలో సూక్ష్మభూత చైతన్య
విస్ఫూర్తితో ముందును. మస్తావస్థలో
నాథితలమున చైతన్య కూన్య విక్రాంతి
యుండును. అత్య సర్వావయవాన్విత
మగుచు తుర్యావస్థలో అట్లు అణగి
యుండును, అవస్థాంతర విమిత్త జీవిత
కర్మములు తదారంభదేహనంబోగవేళ
నర్పితము జేసి పొందు సుఖాతిశయము
ప్రసాదాత్మకోఽప్పుచుండును. (ప 208)
ప్రసాది జాగ్రదావస్థలో సర్వేంద్రియ
ములు వివేదించి కర్మవికతులు పొం
దును. స్వప్నావగతము లైతలలైతగా
తదీయో పతోగప్రసక్తిగదలచి భూత
సూక్ష్మములచే నాతంతమై యంతర్దేహ
మంగలింపతత్కర్మపటలము నమర్చింది.
స్వప్నమున మనప్రసాదిని పొందుదురు.

(వ 207) ఇత్యాదిగా గల విషయాలను
వివరించాడు.

అలాగే -

లింగపితంబగు వంగంబు ప్రాజేం
ద్రీయము మజ్జనము చేసి
యలవరించు
గంధపుష్పాదులు ప్రూణేంద్రియం
బద్ధి, యెక్కించి దూపంబు
లిచ్చునరున
వేత్తేంద్రియంబద్ధి వీరాజనమిడగ,
రస నేంద్రియం చొగి
రసము లిచ్చు
వాగింద్రియమవిన్ను వర్జించు శ్రోత్రేం
యము లినుపించు
గుణాంకనమలు
వట్ల యిష్టలింగార్చనంబాచరించి.
దమతదీయ ప్రసాదాత్మ
బౌద్ధమొంది
యవిశేంద్రియ స్వాదీసాదగు బ్రహ్మది,
తక్తిని యతేంద్రియం
బల బసవలింగ (వ 208)

అంటూ లింగార్చన విధానాన్ని,
గురులింగ అంగమా కుంతితోపాస్త్ర,
తార్పడు స్వామిత్వత్వ

నంబందిత తమవు
వహతైక లింగ విష్ణుమహానతఃబాలు

మకు వీరతక్తి నంబంది మనము
విరచితాను కృతీవరతైక తావననందిల్లు
కరణ నంబంది, బుద్ధి

తాహ్యంతరరాత్రిత గ్రాహ్య ప్రసాద
నంబంద మౌనింద్రియనంబకం
ప్రాణలింగ వ్రమధన నంబందియమరుః
బ్రాణలింగై క్య మతి
తమాంగాత్మ మధ్య

వర్వనంబందిలింగవ్రసాదియనఃగః
బడును పట్టులనంబంది
బసవలింగ (వ 209)

అంటూ పద్మవ్రలాలగూర్చి
దహన కార్యము దరదర్శంబుబందురు
అననంబు దర్శంబు గాదటండ్రు
ఏ భూతమాది యౌ నీ భూమిస్థులక
రీరాదులకును మాతృకయునెద్ది
యట్టి భూతంబున గుట్టుగాదాగుట
కన్నను దహనంబు మిన్నయగునె
కంకరుండన వొప్పు వజ్రకోద్ధారకుం
కును సమాధి యధర్మ మగును గాదె
మౌనియెన్నరు మణిముట్టరానివారు
దాకి కాల్యగ కల్యణులై దాది నీటః

గలుపు వారలు మేము కై వుఁమటందుఁ
బల్కెనాడు వ్రసాదురే బసవలింగ.
(వ. 210)

అని దహన కార్యక్రమాన్ని విమర్శిస్తూ
వివరించాడు కవి.

ఈవిధంగా వీరకైవ లక్షణాలను
పాఠకునికి పోషన ఈ గ్రంథంలో వివ
రించాడు పవిత్రరంగా, చతుర్వేద
వ్రమాణంగా.

....—....

డా. నరేంద్ర వ్రకాశరావు
26-8-14
గంజావారిపేది
కాకినాడ 533(01)

గురజాడ గేయాలు - మానవతా వాదం

— శ్రీ మల్లిరెడ్డి బహదూర్ రెడ్డి

“దేశమును ప్రేమించుచున్నా
మంచి అన్నది పెంచుచున్నా
దేశమంటే పట్టికాదోయ్
దేశమంటే మనుషులోయ్”

మనిషి జీవితానికి సంబంధించినంత
వరకు అతడే కర్త. మనిషి అభివృద్ధి,
ఆనందమే మానవతా వాదం యొక్క
పరమావధి. కుల, మత, వర్గ రహిత
మైన సమాజమే మానవతావాద ముఖ్య
లక్షణం.

మానవతా వాదం సృష్టిలో మానవుల
స్థానం గురించి, వారి ప్రాముఖ్యాన్ని
గురించి, వారి వారి స్వభావం గురించి
చెబుతుంది. ప్రతి మనిషి గౌరవనీ
యుడే ఎవరినీ కించపరచరాదు. ప్రతి
మనిషిలో భిన్నత్యం, ఆత్మాభిమానా
లుంటాయి, వాటిని ఒకరినొకరు గౌర
వించాలే కాని భంగపరచరాదు ఇవి
మానవతావాద లక్షణాలు.

మానవతా వాదం దేశ, కాల, పాత్ర
లను బట్టి మానవ జీవితాన్ని సమీక్షి
స్తుంది. సమాజానికి ఏ సమయంలో ఏది
అవసరమో తెలుసుకుని పాత విచార
లను తొలగి పుచ్చుతూ, కొత్త విచార
లను తయారు చేసుకుంటూ తద్వారామాన

వనంక్షేమానికి తోడ్పడుతుంది. నిరంత
రం నిత్యనూతనంగా సాగిపోయే చైతన్య
దృక్పథం మానవతా వాదం.

శ్రీ మానవేంద్ర నాథ్ రాయ్
(M.N.Roy) అభిప్రాయం ప్రకా
రం మానవతావాదం అనేది కొత్త ఆలో
చన కాదు. అన్ని యుగాల్లో మానవతా
వాదం కనిపిస్తుంది. ఇది, అకస్మాత్తుగా
వచ్చింది కాదు. చారిత్రకసందర్భాలుగా
కూడా మానవతా వాదం తలెత్తుతూనే
ఉందని యం.యన్.రాయ్ అభిప్రాయ
పడ్డారు.

యూరప్ లో తలెత్తిన పునరుజ్జీవన
యుగ ప్రభావంవల్ల గురజాడ లో మాన
వతా వాదం మేల్కొన్నదని చెప్పవచ్చు
రకరకాల దృక్పథాలను తనకొనూ, తన
ఆలోచనతోనూ కలుపుకుని తనదైన
ఒక ఆలోచనా దోరణిని రూపొందించు
కున్నారు గురజాడ. అదే ఆయన మాన
వతా వాదం.

గురజాడ తన రచనల ద్వారా సమా
జంలోని కుక్కును, అవివేతిని గురించి
వ్రణలకు తెలియజేసి తద్వారా ప్రజలను
అలోచించ జేసారు స్వేచ్ఛ, హేతువు,
ప్రేమ, నీతి, సహనం, సాంఘిక న్యాయం

అహింస, విశ్వమానవ బ్రాతృత్వత్వం
మొదలైన మానవతా విలువలన్నీ గుర
జాడ రచనలలో కనిపిస్తాయి. గీతం,
వ్యాసం, నాటకం, కథ ఏది చెప్పినా గుర
జాడ రచనకు మానవతా వాదమే పువ్వాది
అని చెప్పవచ్చు.

‘నర్వేజియా: ముఖనోభవంతు’ అనేది
మానవతా వాదం ప్రధాన లక్షణం. ఇదే
విషయం గురజాడ రచనలలో కనిపి
స్తుంది. గురజాడ గేయాలలో మానవతా
వాద దృక్పథంతో కనిపించేవి—

‘ముత్యాల సరములు’ లో తోక
చుక్క అవిర్భావం కథావస్తువు. ననా
తుల దృష్టిలో, చాంతసుల దృష్టిలో
తోకచుక్క అరిష్టానికి చిహ్నం. దానినే
గురజాడ సంఘసంస్కరణకు పతాకంగా
ప్రీకరించారు.

పర్ణభేదాలు పోయి, మతం మాసి
పోయి విశ్వమంతా ప్రేమభావంతో
నిండిపోయి ఎసురైత కుటుంబం ఏర్ప
డుతుందని —

‘యెల్లలోకము వొక్కయైతై,
వర్ణభేదము రెల్ల కరై
వేలనెరుగని ప్రేమ దీధము
వేమకలు కురియ

మతములన్నియు మాసిపోవును,
జ్ఞాన మొక్కటి నిలిచి వెలుగును
అంత స్వర్గసుఖంబు లన్నవి
యవని విలసిల్లున్’

అని గురజాడ చెప్పారు. ఇది ఆయన మానవత్వాన్ని, మానవతా వాద దృక్పథాన్ని చాటి చెబుతుంది.

కలిసి మెలిసి తిరిగి, తిన్నంత మాత్రాన కుల మత విభేదాలు నమసి పోవనీ, అవి నమసి పోవాలంటేవారితో బంధుత్వం పెంతుకోవాలనీ చెబుతూ—

‘కలిసి మెనగిన యంత మాత్రానె
కలుగ బోధి యొక మత్యము
మరి మాదిగ కన్నె నెవతెనొ
మరులు కొన రాదో ?’
కులాంతర వివాహాన్ని ఆశించారు.

“దేశభక్తి” గేయానికి పరిధులు లేవని చెప్పవచ్చు. ఉద్యమకాలంలో, ఉద్రేకాలకు దూరంగా, శాంతినిబోధిస్తూ వినిపించిన గేయం గురజాడ ‘దేశభక్తి’ ఇందులో విత్తైక్యక దృష్టి కనిపిస్తుంది. కనిపిస్తుంది, దేశాన్ని ప్రేమించడమే మనుషులను ప్రేమించడమని ప్రబోధించారు.

“దేశమును ప్రేమించు మన్నా
మంచి అన్నది పెంతుమన్నా”

అని చాటారు.

మనిషిని మనిషిగా గుర్తించి, సాటి మనిషికి సహాయం చేయాలని, స్వార్థాన్ని విడనాడమని సూచిస్తూ—

‘స్వంత లాభం కొంత మానుకు
బ్రాదుగు వాడికి తోడు వడవోయి’

అని

జాతి, మత, వర్గ రహితంగా ప్రజలంతా కలిసిపోవాలనీ, ప్రేమ ఒక్కటే మానవ జాతివంతటినీ ఏకంచేసే శక్తి అంటూ—

‘చెట్ట పట్టార్ పట్టుకుని
దేశస్థులంతా వడవ వలెనోయి
అన్నదమ్ముల వలెను జాతులు
మతములన్నీ మెలగవలెనోయి :’

విశ్వమానవ సౌత్రాతృత్వాన్ని కోరారు.

తన స్వార్థానికి కన్న కూతురును బలిచేసిన మూర్ఖుని గురించి, మనిషి లోని మూర్ఖత్వానికి ఆమాయకులు బలి అవుతున్నారనీ, అది ఆమానుషమనీ, అసహాయులు ఆ విధంగా బలికాకూడ దనే తన మానవతా వాద దృక్పథాన్ని “పూర్ణమ్మ” గేయంలో చెప్పారు.

దమ్ముకు ఆశించి పూర్ణమ్మను తండ్రి ముసలి వాడికిచ్చి పెళ్ళి చేయడం, ఆ పెళ్ళి ఇష్టం లేని పూర్ణమ్మ చనిపోవడం పాఠకునిలో ఆర్థికమైన కలిగిస్తుంది. ఆర్థిక, సహానుభూతి అనేవి మానవ త్వపు లక్షణాలు. ఈ గేయం ద్వారా మనిషిలోని స్వార్థాన్ని, కార్య వివాహాలను నిరసించారు.

‘మనిషి’ ద్వారా సమాజంలో మనిషి కున్న స్థానాన్ని, గౌరవాన్ని గుర్తు చేసారు గురజాడ.

“మనిషి చేసిన రాయి రప్పకి
మహిమ కలదని సాగి మొక్కుతు
మనుషులంటే రాయి రప్పలకన్న
కనిష్టం
గాను చూస్తావేల బేలా :”

అని వర్ణించారు.

“దించు లంగరు”లో యుద్ధాన్ని విరసిస్తూ మానవులంతా ఏకమై మమత, మానవత్వాలను తుడిచిపెట్టే యుద్ధాలను అంతమొందిస్తారని—

‘లోకమంతయు ఏకమై
యుద్ధమునె మారణము చేయును’
అంటారు.

‘లవణరాజు కల’లో రాజు మారి కన్యను ప్రేమించి పెళ్ళి చేసుకోవడం ఇతి వృత్తం. ప్రేమ ప్రాతిపదికగా వివాహాన్ని జరవడం అన్ని కాలాలకూ ఆదర్శ ప్రాయంగా కనిపిస్తుందని గురజాడ ఆశించారు. ఇది గురజాడ మానవతా వాద దృక్పథానికి అద్దం వస్తుంది.

లవణరాజు, హరిజన యువతుల వివాహానికి ఆ యువతి తండ్రి ఆమోదాన్ని తెలుపుతూ—

“యేలుకొను దొందొరుల, పిరుంకు
మిట్టి వడకుడు; కీడు మూర్ధన
నాడు కుంగకు; దొరుల మేలుకు
పాట వడుదెపుడున్’ అంటూ

508218

‘సర్వేశనాః సుఖినో భవంతు’ అని
అనుకొని మానవులంతా దానిని అచరిం

ఈయన కాశీయదాశలో రెండవవ్రాసిన వరుణునికి (క్రీ.శ. 1264-1323) వసుకాలికుడు, ఈయన పుట్టినది 1261-70 పాఞ్చికం. స్వగ్రామం నంతురు లేక నంతనపురం. ఇది మహబూబ్ నగర్ జిల్లాలోని నంతపూరు కావచ్చు. కృష్ణమాచార్యులు భక్తి సంకీర్తనలు పాడుకుంటూ, ఘోషమలెన్నో వ్రద ర్పిస్తుండేవాడు. ఈ మహనీయుడు పుట్టింది నంతనపురం నే అయినా, ఎక్కువకాలం సింహాచలంలోనూ, మధ్య కాలం వరంగల్ లోనూ, చివరికి శ్రీరంగంలోనూ జీవయాత్ర సాగించాడు. ఈయన వచనాల్లో ఆంధ్రదేశంలోని ప్రసిద్ధ వైష్ణవవిద్యార్థులన్నీ దర్శించి వట్లుగా పేర్కొన్నాడు. "సింహగిరి వచనములు" అనేపేరుతో అనేక సంకీర్తనల్ని రాసాడు.

కృష్ణమాచార్యుని లభ్యమైన కృతులు, వచన సంకీర్తనములు తులసిమహాత్యము, వృషింజనానామాలు, రామనామ కీర్తనలు, రామనామాలు అయినప్పటికి ఈయన చతుర్లక్షవచనాలు రచించినట్లుగా తెలుస్తుంది. కృష్ణమాచార్యుని చూర్ణాఖ్యవదాల్ని చిన తిరుమలయ్య సంకీర్తన లక్షణములలో -

“దర కృష్ణచార్యాదిక

వదకల్పిత వదము కాళ బిందచందో

విరహితమై చూర్ణాఖ్యం

బరగున విద్యుక్తనామ తాపిత

మగుచున్.”

అని తెలిపడం జరిగింది. కృష్ణమాచార్యుడు ఆవియత వదములై వ చూర్ణనామ కవచనములు రచించి తరించాడు. ఆంధ్ర దేశంలోని వచన రచనకు, భజన సంకీర్తన వద్దకులకు పరమాచార్యుడు, ప్రవితామహానుజు కృష్ణమాచార్యుడే. “ఓం నమో నారాయణాయ” అని, “నమో నమో లక్ష్మీ వల్లభా” అని “అనాధవతి సింహగిరి నరహరీ నమో నమో దయానిధి” అని “మాయతి రామానుజ ముని వరందాతారు కృష్ణకువ్వారస్వామి నరహరీ నమో నమో దయానిధి” అని, పరబ్రహ్మ సింహగిరి నరహరీ నమో నమో దయానిధి” అని మకుటంగా స్వామి వారి అనంత నామగుణ కథలకు వచన భావంలో విన్నవం చేసేవాడు. 15, 16 శతాబ్దాల్లో వచ్చిన తాళ్ళపాక వారు ఈ కృష్ణమాచార్యులనే మార్గదర్శకుడుగా, తాళబిందచందో విరహితమై చూర్ణాఖ్యం బరగునట్టి పదరచనలకు పరికల్పకుడుగా పేర్కొన్నారు. ఈయనవచనములప్రభావం తరువాతి పదరచయితలపై స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది. రచన వద్దతిలో, భావము లో, సంప్రదాయములో ఈయన ప్రభావం ఇతర రచయితలపై బాగావుంది, స్తుతి వచనములు రాయడంలో ఈయనకు ఈయనేసాటి, వచనములను రచించి సంకీర్తన వద్దతికి, వైష్ణవ భక్తి ప్రసత్తికి చక్కగా ప్రచారం తెచ్చిన మనత కృష్ణమాచార్యునిదే. అన్నమాచార్యునికి ముందు చెప్పకొదగినవాడు కృష్ణమాచార్యుడే.

‘తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యుడు:-

అన్నమయ్యనందవరవై దిక్ బ్రాహ్మణ వంశంలో జన్మించాడు. ఈ వంశము వాళ్ళు ఋగ్వేదులు. తళ్ళిలాయన సూతుగ్రిలు. అన్నమయ్య తరద్వాజ ఋషి వంశంలో జన్మించాడు. ఆ వంశంలో నల్లవనారాయణ సూరికి, లక్కమాంబకు అన్నమయ్య జన్మించాడు. ఈయనకు అన్నమయ్య, అన్నమయ్యంగారు, అన్నయ్యగురు అన్నయార్య కోనేటి అన్నమయ్యంగారు మొదలైన పేర్లు వున్నాయి. తాళ్ళపాకవారి సంకీర్తనపు రాగిరేకుల్లో ప్రారంభంలో ఇలా రాసి వుంది.

‘స్వస్తి శ్రీ జయభ్యుదయ శాలివాహన శకవరుషంబులు ౧౩౪౬ (1346) అగునేటి కొది సంవత్సరమందు తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యులు ఆనతరించిన పదారుయేడకు తిరువేంగళ నాదుందు ప్రత్యక్షమైతేను అది మొదలుగాను శాలివాహన శకపురుషంబులు ౧౪౨౪ (1424) అగునేటి దుందుల సంవత్సర పాల్గుణ బహుళ ౧౨ (12) విరుచాన తిరువేంగళ నాదుని మీదను మీదను అంకితముగాను తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యులు విన్నవముచేసిన కృంగార కీర్తనములు.’

ఇందులో వాక్యవిర్మాణ వైఖరినిబట్టి అన్నమయ్య పుట్టింది కొది (క్రీ.శ. 1424) అని చెప్పవచ్చు. చిన్నతనంలోనే అన్నమయ్య తల్లిదండ్రులు, అన్నాభి

నలు చెప్పినవనులు చేస్తూండేవాడు. ఒకరోజు వాళ్లు నకువునికి మేక తెమ్మని వంపించడం, అన్నమయ్య చేతి పేలు కోసుకోవడం, దానితో విసుగుచెంది 'ఎన్నటి దుట్టంబులిటువంటి వారలెన్నటి బందుండ నేనువారలకు' అని అలోచించి వేంకటేశ్వరుని కొంవాలనే తలంపుతో తిరువనికి బయలుదేరాడు. తిరువతి పొలి మేరల్లో తాళ్ళపాక గంగమ్మను దర్శించడం మోతుళ్ళ ముడుపుపద్దతి చెప్పుల తాళ్ళతో నడచి వెళ్ళడం, అలసిపోయి రాతిమీద పడుకోవడం అప్పుడు అలివేలు మంగ ప్రత్యక్షమై అన్నమయ్య అలపుతీర్చి అదృశ్యమవడం జరిగింది. అప్పుడు అన్నమయ్య అలివేలు మంగ ఇచ్చిన ప్రసాదాన్ని తిని సరససాహిత్య పారీణుడై అలివేలు మంగపై అకుపుగా నంకీర్తనలు జేయడం అక్కడి వాళ్ళందరికీ అశ్చర్యాన్ని కలిగించాయి. వేంకటేశుడు అన్నమయ్య భక్తికిమెచ్చి హరిసరాయణ చిత్తుడైన విష్ణుముని కలలో కనిపించి అన్నమయ్య గురించి చెప్పడం, శ్రీనివాసుని ఆదేశానుసారం విష్ణుముని అన్నమయ్యను శంఖచక్రాంకితునిచేసి, వంచనంస్కారములుగావించి శరణాగతి దర్శాన్ని బోధించి వైష్ణవునిగా చేసాడు. అన్నమయ్యతల్లి వెతుక్కుంటూతిరుమఱకివచ్చి, అన్నమయ్యను ఇంటికి తీసుకుపోయి తిరుమలమ్మ, అక్కలమ్మ అనే ఇద్దరితో వివాహం చేసింది. తిరుమలమ్మ వలన పరసింహకవి, అక్కలమ్మ వలన పెదతిరుమలాచార్యుడు, నరసమ్మ, తిరుమలమ్మలు జన్మించారు.

అన్నమయ్య శతగోపమువిడిగ్గరవకం వేదాంత వశవం గావించాడు. వేంటే కుని మీద వదరవనగావిస్తూ ప్రసిద్ధితెక్కాడు. ఒకసారి సాకువవరసింగ రాయలు అన్నమయ్యను శ్రీనివాసుని మీద వదములను పోలివ వదములు తన పై పాడమని కోరడం, దానికి అన్నమయ్య తిరస్కరించడం, అప్పుడు అన్నమయ్య ప్రహ్లాదునిలా -

అకటి వేళం నలపై న వేళం
దేకువ హరినామమె దిక్కుమఱిలేదు.
- అని కీర్తనచేయుగా నంతలయాడి
వడ్డాయి; అప్పుడు నరసింగరాయు ధయ
పడి అవరాది వసరాని వన్నమాచార్య
కృపజూడు కృపజూడు కృపజూడకట్ట
అని దీనుడై అన్నమయ్యను మ్రొక్కాడు. ఆ తరువాత అన్నమయ్య వేంకటేశునికి శృంగార మంజరిని వమర్పించాడు. పుల్లమామిడిని తియ్యమామిడిగా మార్చవం. నిరుపేద వివాహంకు. దణ్ణు సమకూర్చడం వంటి మహిమల్ని అన్నమయ్య చేసాడు.

అన్నమయ్య 32 వేల నంకీర్తనల్ని రచించాడు. ఇవి శృంగార, అధ్యాత్మ నంకీర్తనలు. అన్నమయ్యకు నంకీర్తనా చామ్యుడని. పదకవితా 'పితామహుడని విరుదులన్నాయి. ఈయన తెలుగు నంకీర్తన లేకుండావంస్కృతంలోకూడావం కీర్తనలురాసి వేంకటేశునికి అంకితం చేసాడు. అన్నమయ్య తానవదులవాడు కలో పున్న తానవదగేయరీతుల్ని తన

నంకీర్తనల్లో వువయోగించుకున్నాడు. వాటిలో తాతరలు చందమామవదాలు. తుమ్మెదవదాలు. లాలి, మువ్వి, గొబ్బి, ఉయ్యాల, లాల, తోల, కోతన, మంగళవదాలు, ఛాంగుభళాలు, తందసాలు వెన్నెలవదాలు వువయోగించుకున్నాడు.

అన్నమయ్య అద్వితీయ ప్రతిభాకారి, ఋషికల్పడు. పదంయొక్క అనంత రూపాల్ని తన రచనల్లో ప్రదర్శించాడు. నంవాద గీతాలు అన్నమయ్య కీర్తనల్లో కొల్లలు. అన్నమయ్య శృంగార, పైరా గ్యాలని నమానస్థాయిలో ఆరాధించాడు. తన తర్వాతి పదకర్తలకి కీర్తనకర్తలకి మార్గదర్శి అయ్యాడు అన్నమయ్య. నవ విధ భక్తిరీతుల్ని తనవనల్లో వర్ణించి, తనభక్తి ప్రవృత్తుల్ని గాటకున్న భక్త గ్రేనరుడు అన్నమయ్య భగవంతుని చేరడానికి భక్తిప్రవాహమని అన్నమయ్య విశ్వాసం అన్నమయ్య మధురభక్తిలో శ్రీనివాసుడు నాయకుడు అన్నమయ్య నాయక. నాయక తానై శ్రీనివాసుని ప్రేయవిగా లాచి చి. శృంగారరీలావిలా నములను లావించి తన్మూలముగ మధుర భక్తిని ప్రకటించాడు. అన్నమయ్య నాయకగా చెలికలైను బోధిస్తూ -

తాడుకాణ పేసుకుంటే తానే నేను
యీతినే నవ్వేగా ఏయింటికి రమ్మనవే
చెక్కులివె చెమరించె చిత్తమెల్లా
జిగురించె
కుక్కినట్లు కోరికలు కొనసాగెను
తొక్కినాడు నాపాదము తొలుతే
నందదిలోన

యశ్చైవ సరాశునో వింతి
రక్తుకే .....'

పై విధంగా అన్నమయ్య పదకవిత
లోని కత్తి వివరించబడు.

'తాళ్ళపాక పెద తిరుమలా
చార్యులు :-

అన్నమయ్య చిన్నతర్య అక్కరి
మ్మకు పెదతిరుమలాచార్యుడు జన్మించాడు. ఇతనికి వరసమ్మ. తిరుమలమ్మ అనే ఇద్దరు చెల్లెళ్ళున్నారు. ఇతని జననం క్రీ.శ. 1468-70 ప్రాంతం. ఈయన సుమారు 97 పదాలు జేపించి శ్రీకృష్ణ దేవరాయ, అచ్యుతరాయాదుల పరిపాలనలను చూసాడు. ఈయన కృంగర సంకీర్తనలు, అద్యాత్మ సంకీర్తనలు రాసి తండ్రిమార్గాన్నే అనుసరించాడు. ఈయన 'వేంకటేశ్వర పదనములు' అనే పదన మాలికాగీతాల్ని, చక్కవాళ మంజరి, మదర్శనరగద, వేంకటేశ్వరోదాహరణం, భగవద్గీతా తెలుగువచనం మొదలైన మధురకవితలు రచించాడు. అన్నమయ్య తర్వాత పదసాహిత్యాన్ని చక్కగా పాలించిన మనక పెదతిరుమలయ్యదే. ఈయన సంకీర్తన తాండాగారము నాకదానిని వెంకటాద్రి తాళ్ళపాక వారి సాహిత్యపంథికొక చక్కని వ్యవస్థ వేర్పరిచాడు.

సింహగిరి నరకూరివడనాలనేపేరుతో తాళగంది నచక గీతాల్ని రాసిన కృష్ణ మాచార్యులు, అన్నమయ్య. పెదతిరుమ

లయ్య తమనంకిర్తనలద్వారా అంద్ర పేదాంత కర్తలని, వంశమాగమసార్య లొమలని అప్పించుకున్నారు. పెదతిరుమలయ్యకు శ్రీ మద్వేద మార్గప్రతిష్ఠాన నాచార్య, శ్రీరామానుజ సిద్ధాంత స్థాపనాచార్య, వేదాంతాచార్య, కవికార్మిక కేవలి కరణాగత వజ్రపంజర మొదలైన విరుదులున్నాయి. పెదతిరుమలయ్యకు ఉపదేశ గురువైన కందాక అప్పలాచార్యులే తెనాలిరామకృష్ణ కవికి కూడా బైష్ణవ మిచ్చిన గురువు.

అన్నమయ్య రచనల్లో పురాణయుగపు సారశ్యము, సౌకుమార్యం, దేశ పలుకుబడుల తీయదనం కన్పిస్తాయి. పెదతిరుమలయ్య వట్టమ్మని ప్రబంధ యుగంలో రాయలకు సమకాలికుడైనవాడు. అందుకే ఆయన కవితాకన్యక ముక్తపదగ్రస్తములు యమకాలు మొదలైన కట్టాలంకారాల సౌన్నుల్ని ధరించి ప్రౌఢికనంతో రామరాజరూపడాదిప్రౌఢ ప్రబంధకవుల కవితామందరిని తలపింప జేపింది. పెద తిరుమలయ్య పదములు భావుకత, చమత్కారము కల్గిన అత్యంత మనోజ్ఞములు.

'తాళ్ళపాక చిన తిరుమలా
చార్యుడు' :-

ఈయన పెదతిరుమలయ్యకు పెద్దకుమారుడు. తాళ్ళపాక పదకవిత్రయములో చివరివాడు. తల్లి తిరుమలాంబ ఈయన చాతుర్య అష్టాశాసనకృత్రి. ఈయనకు అన్నమయ్య ఉపనయనం

చేసాడు. ఈయన మహావిద్వాంసుడు. ఈయన తండ్రి తాళవలెనే కృంగరా త్యాత్మ జీవీకీర్తనల్ని రాసాడు. ఈయన వలీర్తన లక్షణమును రచించాడు. "బద్ధ తాపా దండకము" ఇతని కృతి.

చినతిరుమలయ్య తనకీర్తనల్లో తాళగలైన అన్నమయ్యను తక్కికర్తలతో కీర్తించాడు. ఈయనకి గురుతక్తి అపారంగావుంది. భగవద్భక్తిని కోల్పోయి లౌకిక ప్రాప్తివానికి ప్రభువుల వెంటబడి ప్రాకులాడే దైన్యాన్ని గర్వించాడు. ఈయన వేంకటేశునికి దిగువతిరుపతి లోని వేల్పులక్కుడా చాలాకైంకర్యాలు గావించాడు. క్రీ.శ. 1504లో తమఅగ్ర హార మైవమంగాపురంలో కళ్యాణవేంకటేశ్వరదేవాలయశీర్షోద్ధరణముగావించాడు. కాననాదారాల్నిబట్టి కీర్తనల్నిబట్టి ఈయన మతప్రచారానికి, సంకీర్తన ప్రచారానికి చిత్తుడు, అనంతపురం, కడప, ఓడూరు, నెల్లూరు, గుంటూరు మొదలైన మండలాల్లో సంచారంచేసాడు. మంగళగిరి దేవాలయంలో ఈయన సంకీర్తన అరుళ ప్పాడున కేర్పాటు గావించాడు. ఈయన క్రీ.శ. 1582 వరకు జీవించాడు.

'క్షేత్రీయ్య' :-

అన్నమయ్య తర్వాత అన్నమయ్యం కటి వాగ్గేయకారుడు. పదకవితా చక్కవరి క్షేత్రీయ్య. పదకవితాపితోహూదు అన్నమయ్య అయితే పదకవితా చక్కవరి క్షేత్రీయ్య. క్షేత్రీయ్య తనపదాల్లో సంగీత సాహిత్యాలకి సమప్రాధాన్యత

మొదట పరమ శృంగారి అయి ఆ
తర్వాత 'మమరథక్తి' పరతంతురైన
క్షేత్రయ్య 1500 పాఠంలో జన్మించి
1875 వరకు జీవించాడు క్షేత్రయ్య తన
పదాల్లో సంగీతసాహిత్యన్ని సమ్మేళనం
చేసి, అతినయము తోడించి, శత్రును
వాగ్గేయకారుడుగా సమున్నత స్థానాన్ని
అక్రమించాడు క్షేత్రయ్యపదాల్లో కల్ప
ననైపుణ్యం, చమత్కారం రసజ్ఞహృద
యైక వేద్యం, క్షేత్రయ్య అన్నివిధాల
మనోజ్ఞమైన పదరచనలో ప్రతిభా సంప
న్నతను. నైపుణ్యాన్ని చూపించగల
దిట్ట, అందుకు 'మగున తన కేళికామం
దిరము వెడలెన్' అనే పదాన్ని గ్రహీత
చవచ్చు ఈపదాన్ని క్షేత్రయ్య మదుర
భక్తిభావనతో అభివర్ణించాడు. వర్ణనా
వైదగ్ధ్యమునకు 'ఎంత చక్కనివాడే
నాసామి వీడెంత చక్కనివాడే' అనే
పదాన్ని గ్రహించవచ్చు. సున్నితభావా
న్ని ప్రకటించడంలో క్షేత్రయ్య అందె
వేసినచేయి. దీనికి విరహోత్కంఠిత
అయిన నాయక 'తలవు వానిమీద నాయె
తలవాకిరెయిల్లాయె' అనేపదాన్ని గ్రహిం
చవచ్చు. క్రింది పదం క్షేత్రయ్య

“శ్రీపతి సుతుబారికినే వోసలేక
వినువేదితే
కోపాలా : మువ్వగోపాలా
ఏ వొడ్డు దానింటిలోనే-కాపై యుండి
ఏ పరస ప
లాపాలా : మువ్వగోపాలా”

“ఇంత తెలిసియుండి - యీగుణమేలా
వంతమా ; మువ్వగోపాల్ ; శానామిగ”

శ్రీకృష్ణ మధురభక్తి పరవశుడు.
అంతరీక్షమే కాకుండా దక్షిణదేశమంతా
తరిగి పడవనవచ్చేలాడు శ్రీకృష్ణ.

‘రామదాసు’ (కంచర్లగోపన్న):-

రామదాసు ఆంధ్రదేశంలోనేగాకుండా
 భారతదేశమంతటా ప్రసిద్ధి కెక్కిన పరమ
 భక్తాగ్రేసరుడు వాగ్గేయకారుడు. ఈయన
 భద్రాచల రామదాసని పేరుబొందాడు.
 కామాంబ. లింగవమంతులు ఇతనికల్లి
 దండులు. తెంగాచారోని వేలకొండ
 నల్లి ఇతని స్వగ్రామం, ఇతనికి పైష్టవ
 మిచ్చిక గురువు రఘునాథభట్టాచార్యు
 లు. ఈయన 1820 లో జన్మించి 1880
 వరకు జీవించాడు. ఈయన 1850 లో
 భద్రాచలం వచ్చి బ్రతుకయ్యాడు. మహా

తత్తుడు తనకు కరుణలనడచుచు. పేదలకు
అయిన కరుణదాను ఇతని గుడుసె.
రామదాను కనాపీల్దారుగావుండి నక్కా
రు పైకాన్ని తద్రాదిని రామునికి కై
ర్యం చేయించివందుకు నవాలు అగ్రహ
నికి గురై కారాగారము అనుకరెనా.
శ్రీరాముని అర్థిలో పేరుకొంటూ అనేక
కీర్తనల్ని రాపాడు.

ఈయన చిన్నప్పుడే సంస్కృతా
త్రాసలో పాండిత్యం సంపాదించి
శ్రీ మండాక జగన్నాథరావుగారు వ్యక్త
రహితంగా నేకరించిన రామదాసు కీర్త
నల్ని సంగీతవాదక అకాదమీ ప్రక
టించి రామదాసు కీర్తనల్ని విలక్షిత్యం
ముదావహం ప్రసిద్ధమైన రామదాసు
కీర్తనలు -

‘తారక మంత్రము కోరినదొరకెను’
 ‘తక్కు-వేమి మవుతు’
 ‘వరుకే బంగారమాయె’
 ‘ఏ తీరుగనను దయదూచెదన్’

మొదలై నది మూడు 20 వాళ్ళు
పున్నాయి. రామదాసు కీర్తనలో కవి
వైభవముకన్న రక్తి. అర్చి, మోర, పుర
వేదన, శరణాగతి మొదలై న మూడే
ప్రభావ్యం. "వసు బ్రహ్మవని వాక్యం
నీకమ్మకల్లి" ఇది రామదాసు మోరము.
అర్చిని చక్కగా వృద్ధీకరిస్తుంది. ఈ మూడు
రమణీయ రచనలు "మూచివాని ముద్ర
బోడునా మి గోపాలకృష్ణ" అనే రక్త
నను స్వీకరించవచ్చు. ముద్రాని రక్తి

తెలుగు సామెతలు - సమాజచిత్రణ

— శ్రీ మేడపాటి బాపిరెడ్డి

పదునైన బావల్ని పదునైన మాటల్లో చెప్పడం సామెతలక్షణం. స్వానుభవంతో, సామూహిక అనుభవంతోపరులకు బోధించుది కొరకు ముందుకరాలకు నేర్పుటకు ఏర్పడినవే సామెతలు. అవి చెప్పవచ్చు. సమాజంయొక్క కొన్ని శతబ్దాల అనుభవాన్ని, మానసికపురోగతిని, బాపనా బదాన్ని తెలియజేస్తాయి సామెతలు. తరతరాలుగా మానవుడు సాధించిన అభివృద్ధిని కొద్దికరించి, ముప్పికినంపుంతోగల సంబంధాన్ని సామాజిక శాస్త్రం తెలియజేస్తుండగా వాటికి సంఘచైతన్యం వకుగల సంబంధాన్ని సామెతలు తెలియజేస్తున్నాయి. మనిషి జీవనపథంలో అనుసరించ వలసిన పద్ధతులు, వియమాలు, ధర్మాలు. అన్నీ సామెతల్లో విక్షిప్తమై ఉంటాయి.

=====

చిరస్మరణీయులు. వారు వారి కవిత్వము అజరామరములు. అందుకే వీళ్లు పద సాహిత్యంలో రాజులు.

.....

• • •

ఎం. శ్రీనివాసపింగ్ ఎం.ఎ.,
సాహిత్యపీఠం - బొమ్మారు
తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం
రాజమండ్రి-533134

సామెతలు ఒక వ్యక్తికే పరిమితం కాక, అందరికీ సంబంధించి సమాజంలోని ప్రత్యేక ఆచారవ్యవహారములను, వృత్తి ధర్మాలను, మతవిశ్వాసాలను, వైద్యశాస్త్ర ధర్మాలను, వినోదాలను, విలాసాలను, సంస్కారాలను మొదలైన వాటి నెన్నిటిలో తెలియ జేస్తున్నాయి.

విషయాన్ని అలంకారికంగా గూడార్థ ద్యోతకంగా చెప్పడం సామెత లక్షణం. సామెతలలోని బాష సాంకేతికంగా, ఉంటుంది. సామెతల్లో రూపకం, ఉపమ, దృష్టాంతం. ఎక్కువగా కవిపిస్తాయి. న్యాయోక్తి కూడా కొన్నిసార్లు కవిపిస్తుంది.

సంక్షిప్తమైన వివేకయతమైన. తీక్షణమైన. సంప్రదాయకమైన. జనప్రియమైన అనుభవ మూలమైన అభివ్యక్తి సామెత అని నిర్వచించవచ్చు. కుటుంబ జీవనం :-

‘అత్తరేని కోడలు తమ్మురాలు, కోడలు రేని అత్త గుణవంతురాలు’

అనే సామెతలో కుటుంబంలో అత్తా కోడళ్ళమధ్య భేదాభిప్రాయాలు ఉండుట సహజమని అందుకే అత్తరేని కోడలు ఏ గొడవ లేక తమ్మురాలు అనిపించుకొంటుంది, అని అలాగే కోడలులేక పోతే అత్త గుణవంతురాలు అనిపించు

కొంటుంది అని కుటుంబ వ్యవస్థలో జరిగే సంఘటనలు ఇలాంటి సామెతలలో కవిపిస్తాయి.

‘అత్తపై నున్న కోపము దుత్తపై చూపినట్లు’

అత్త పేరు పెట్టి కూతురును

కుంపల్లో వేపిందట”

ఒకపైన ఉన్న కోపము మరొకరిపై చూపుతారు. పెద్దదైన అత్తగారిని ఎదిరించలేక ఆ కోపము కూతురుపై చూపగా ఎన్ని అనర్థాలు కలుగుతాయో ఈ సామెతలలో తెలియజేయబడింది.

‘కోడలు కొడుకును కంటానంటే

అత్తైదుకు వద్దంటుంది’

అనే సామెతలో కోడలి క్షేమాన్ని కోరి, కోడలికి సహాయపడే అత్తలు కూడా ఉంటారని వంశాభివృద్ధికొరకు వివాహ వ్యవస్థ ఏర్పడిందనే సంప్రదాయం ఈ సామెతలో స్ఫురిస్తుంది.

అడ్డాలవాడు బిడ్డలుగాని,

గడ్డాలవాడు బిడ్డలా’

ఈ సామెతలో కొడుకులుగాని, కూతుళ్ళగాని తల్లిదండ్రులను వృద్ధాప్యంలో సరిగా చూడనప్పుడు వారు చెందే బాధ, ఆవేదన కవిపిస్తాయి.

‘తల్లిని నమ్మిన వాడు, ధడజిని

నమ్మినవాడు చెడడు’

‘తల్లి చస్తే నాలుక చచ్చినట్లు,

కండ్రి చస్తే కళ్ళు పోయినట్లు’

అనే సామెతలు కుటుంబంలో తల్లిదండ్రుల ప్రాముఖ్యాన్ని తెలియజేస్తున్నాయి. వారు చెప్పినట్లు నడుచుకుంటూ వారిని సత్తోష పెట్టాలిగాని. బాధ

పెట్టరాదు అనే షీటిని కూడా తెలియ జేస్తుంది. పెద్దవాళ్లు ఏ విషయం చెప్పినా అనుభవంతో చెబుతారు కనుక వారి మాటవింటే చెడిపోవడం జరగదు అని ఈ సామెత ద్వారా తెలుస్తుంది

'తమ్ముడు తన వాడైనా ధర్మము సరిగా చెప్పవలె'

అన్నదమ్ములు ఎంత కలిసి మెలిసి ఉన్నా వ్యాయ నిర్ణయంలో మాత్రం నిష్పక్షపాతంగా ఉండాలి అని వారి కర్తవ్యాన్ని ఈ సామెత బోధిస్తుంది.

చదువు - సంస్కారము:-

'సంస్కారము లేని చదువు కాయ గాయని చెట్టువంటిది'

ఇందులో సంస్కారము లేకుండా ఎంత చదివినా ఫలము కాయని చెట్టువలె వ్యర్థమని సంస్కార ప్రాముఖ్యాన్ని తెలుపుతుంది.

'అల్ప విద్వాంసుడాక్షేపణకు పెద్ద'

పాండిత్యం తక్కువగా ఉన్న విద్వాంసుడే ఎదుటివారి పాండిత్యాన్ని అక్షేపించేందుకు ముందుంటాడని అటువంటి వారిని వట్టిండుకోకూడదని ఈ సామెత సరోక్షంగా చెబుతుంది.

పంటలకు సంబంధించినవి :-

'మమలో ఉరిమితే మదురు మీద

కట్టయినా పండును'

'మమలో మానెడు, పుట్టిలో పుట్టెడు'

'అనూరాధలో అడిగినంత పంట'

ఇటువంటి సామెతలు వ్యవసాయదా

రులకు కార్తెలపై ఉన్న నమ్మకాన్ని విశ్వాసాన్ని ఏ కాలంలో ఏవి పంటలు వేయాలో మొదలైన విషయాలు తెలియ జేస్తున్నాయి.

'కుమ్మరి లేకుండా కుండపుట్టునా',

'నిప్పులేకుండా పొగరాదు'

ఇందులో కుమ్మరి లేకపోతే నిత్యము అవసరమయిన కుండలు తయారుకావని అందువల్ల వృత్తులు చాలాముఖ్యమైనవని ఎవరి వృత్తివారు చేయవలెనో వృత్తి ధర్మం తెలియజేస్తుంది.

'వైద్యుడు రోగములుకోరు.

వైకుళుడు కరువుకోరు'

వైద్యుడు ఇతరులకు రోగాలరావాలని, వైకుళుడు కరువురావాలని కోరుకుంటారు. ఈవిధంగా వృత్తులలో లాభార్జనను ఆశించే వారి గురించి తెలియజేసే సామెత ఇది

మతవిశ్వాసాలు :-

'చెప్పేవి శ్రీరంగనీతులు చొచ్చేవి సానికొంపలు'

సమాజంలో కొందరు నీతులు చెబుతూ చాటున తప్పుడు పనులు చేస్తుంటారని, ప్రజలను నమ్మించి మోసం చేసే వారు కూడా ఉంటారని ఈ సామెత తెలియజేస్తుంది.

నీతి-సం దేశం :-

'మమ్మలేవివాదు కోరికంటే మీడు'

ఇందులో మనిషికి నీతిలేకపోతే

అతడు అల్లరి జంతువైన కోరికంటే

మూర్ఖుడు అని ఈ సామెత బోధిస్తుంది.

తాపిని తన్నేవాడుంటే వాడికల

దన్నేవాడొకడు

ఈగను కప్ప మింగితే కప్పను

పాము మింగును

సమాజంలో ఒకరిని మించి మరొకరుంటారని అహంకారంతో తనే గొప్ప అనుకొనే వారిని గురించి, వారి అజ్ఞానాన్ని గురించే ఈ సామెతలలో చెప్పబడింది.

అన్యాయపు ఊరిలో ఆడు

మగలకే రంకు

ఎంతమంచి వ్యక్తులైనా, తనదట్టా ఉన్న సమాజం చుందినైన ఎవరి గౌరవం లభిస్తుంది. కాబట్టి దుర్మూ ఉన్నవ్యక్తులు, సమాజం మంచిది కాకపోతే వారిని చెడ్డగా ప్రచారం చేస్తుందని దీని ద్వారా తెలుస్తుంది.

యీ విధంగా సామెతలలో సమాజ పరిస్థితులు చిత్రింపబడటమేకాక సమాజానికి అవసరమైన షీటిఉపదేశాలు ఉంటాయి. కావున సామెతలలో మానవున్ని సాంఘికత అంటే మనసమాజమే కనిపిస్తుందని బద్ధితంగా చెప్పవచ్చు.

.....

* * *

మేదపాటి బాపిరెడ్డి

S/oపుప్పర రెడ్డి

కవిటం 534338

పోడూరు మండలం

పశ్చిమగోదావరి

